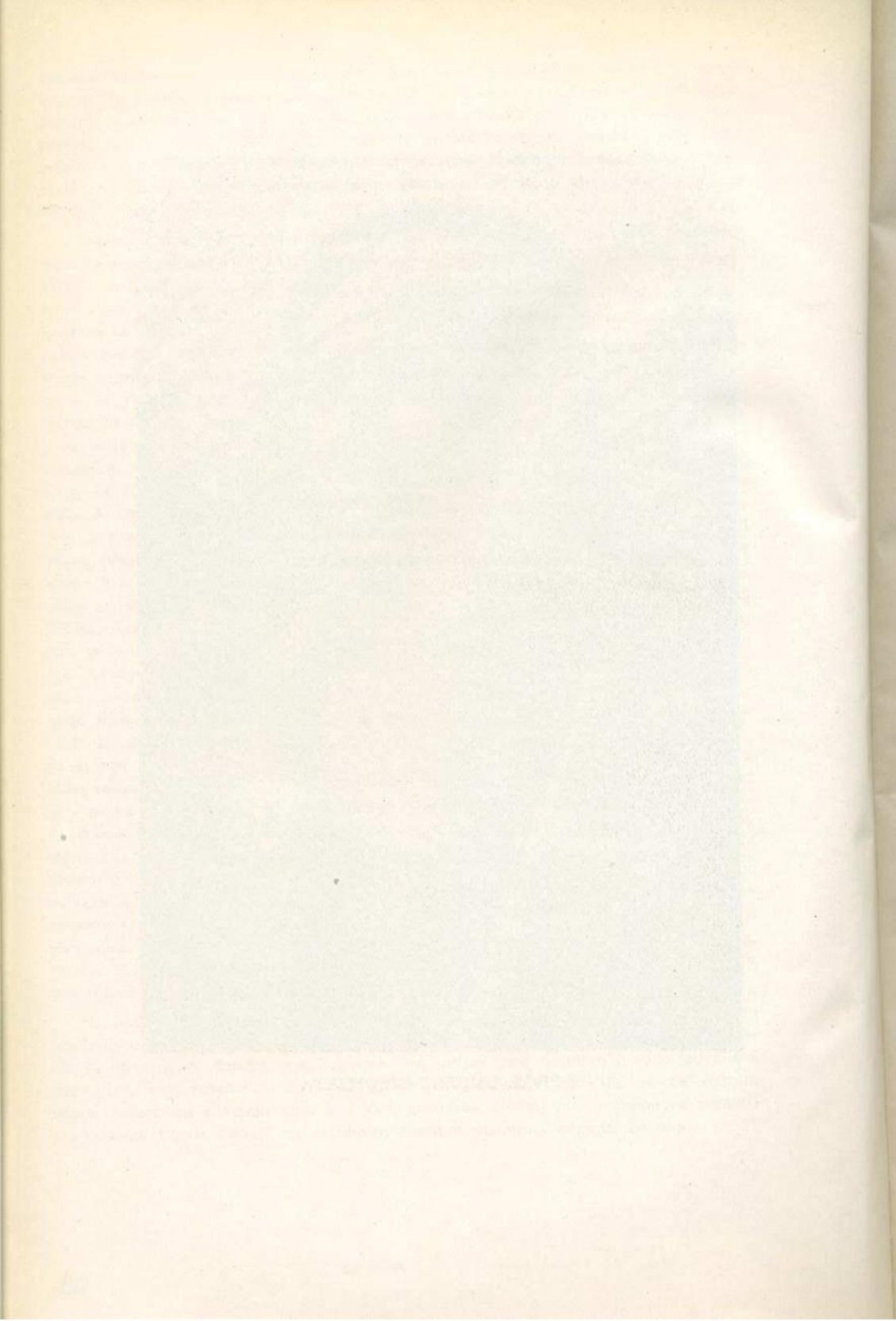

† PROF. UMBERT GIROMETTA

Prof. Umbert Girometta kao planinar i čovjek

Stjepan Vrdoljak

(Iz govora na komemorativnoj večeri 4. V. 1939.)

Grom je udario u zelen bor i u svom spuštanju u zemlju izdubao kroz koru vijugastu, svjetlu brazdu, u širokom polukrugu oko njega išcupao mu najveći dio žila, nadigao zemlju, nagnuo ga na stranu i sigurno bi ga bio sasvim oborio, da preostale žile nijesu to sprječile.

Ovaj smo nastradali bor promatrali prigodom posljednje naše ekskurzije, 4 dana prije smrti našeg neprežaljenog predsjednika, u šumici ispod vrha Vela Straža na Šolti, a povrh zavjetne crkvice »Gospe u borima« nad Stomorskom. I dok većina planinara, žureći se, skoro nije ni primijetila ovaj nastradali bor, nas nekolika predsjednikovih bližih saradnika u našem »Mosoru« zadivljeni zastali smo, čudeći se potezima prirode i borbi za održanjem.

Poslije velike i nenadane tragedije, koja nas je zadesila, sjetio sam se toga bora. U meni je uskrsla pomisao, nije li Providnost toga dana skrenula naše korake upravo tom nastradalom boru, kao da nas je htjela upozoriti, da i u životu našeg društva predstoji jedan bolan i tragičan događaj, koji će jednom našem vitom boru iznenada i brzinom munje salomiti deblo života i oboriti ga na zemlju.

Sa svim tim, makar ta moja pomisao i ne bila tačna, sudbina tog bora ima dosta sličnosti sa sudbinom našeg predsjednika, a kamo sreće da je u svojoj tragičnosti bila barem potpuno slična tragediji bora, t. j. da ga nije potpuno slomila i da mu nisu bile potpuno prekinute sve niti, koje su ga vezale sa životom.

I bez toga ne mogu a da ne usporedim život i sudbinu ovog bora sa životnim karakteristikama i sudbinom našeg blagopokojnog druga predsjednika. Njegovu fizičku snagu i otpornost, njegovu životnu, rekao bih, gvozdenu energiju, uza sve njegove godine, najzgodnije se da prispolobiti zdravlju i kreposti jednog vitog bora i snazi jakog hrasta. Nije tome davno, pred dvije godine, kada smo ono na Mosoru, od srca i drugarski, proslavili 30-godišnjicu njegova planinarenja i naučnog rada u kršu, što ga je toliko bilo obradovalo, da smo tom prilikom napisali, kako se naprosto divimo, u tim godinama, njegovoj fizičkoj snazi, krepčini i životnoj energiji, koja je iz njega izbi-

jala. Tada, a još i pred godinu dana, nije bilo vrha, kojeg on nije potput mladića svladao i bez velikog truda na njega se popeo. Sjećate li se, druže Ante i drugarice Nunči, pred dvije godine one naše ekskurzije iz Milne, preko Dragovode na Vidovu Goru? Premda smo svi bili dobro trenirani, a Vi još k tome i mlađi, jedva smo ga slijedili i dostizali. A kako da protumačimo onu njegovu neobičnu energiju, koja nije nikada sustajala i kojoj se gotovo nije mogla suprotstaviti nikakova zapreka ni smetnja? Ja mislim, da je toj prirođenoj energiji davala novu i svježu snagu velika i zanosna ljubav prema prirodi i želja da k njoj privuče što veći broj novih obožavatelja, navlastito iz redova omladine.

Poznato Vam je, što je kroz ovih desetak godina sve napravila naša podružnica: sagradila Dom na Mosoru i čisto preuredila bivšu lugarnicu pod Kunjevodom, podigla kuću na Vidovoj Gori i sklonište na Kamešnici te preudesila za planinarske svrhe kuću na Vagnju i Cincaru. Sve je to u glavnom plod njegovih nastojanja i velike ljubavi za planine. Ti su se objekti otvarali jedan za drugim. Pokojni bi naš predsjednik nakon zrelog promišljanja i tihog pripremanja stvorio odluku i nas začuđene stavio pred skoro gotovu činjenicu i novo građenje. A kad bismo mi, ne snalazeći se od čuda, pitali, odakle će smoći novčana sredstva, on bi se nekako tajanstveno nasmješio i kažao: Pustite Vi samo meni i ne tarite glavu, ja već znam, kako i gdje će naći sredstva.

Tako je bilo svaki put. Slično se dogodilo nedavno i sa našim najnovijim pothvatom, sa gradnjom ceste od Gornjeg Sitnog napram Domu na Ljuvaču. Mi smo skoro bili i zaboravili na svoj zaključak pred dvije godine o gradnji tog puta, kad li, bit će oko mjesec dana, donosi on jedne večeri, u naše uobičajeno sastajalište kod druga Marija novo ugodno iznenadenje: novci su, veli, tu i gradnjom se započinje kroz najkraće vrijeme. I gradnjom se uistinu započelo desetak dana prije njegove tragične smrti. Nalazio je vrli pokojnik mnogo razumijevanja kod upravnih vlasti, privatnih poduzeća i pojedinaca, prijatelja »Mosora«, koji su visoko cijenili njegova plemenita i altruistička nastojanja te mu izlazili u susret do granica krajnjih mogućnosti. Bivši ban g. dr. Josip Jablanović i sadanji g. dr. Buić te načelnici gg. ing. Stella, Korlaet i Marčić, upravitelj Higijenskog zavoda g. dr. Škarić i ostali, visoko cijeneći njegova nastojanja, nijesu mogli odbiti njegove molbe za pomoć »Mosoru«. Oni su »Mosoru« u mnogo navrata pomogli većim i manjim svotama te raznim olakšicama.

Kad posjetilac zađe u naše kuće i skloništa, na prvi pogled može zapaziti, da u svemu vlada čistoća, red i stega. Sve je na svome mjestu, svaki propust se brzo uklanja i uređuje. Takovo stanje je rezultat nastojanja njegove osobe, kojoj su bili prirodjeni red i stega. Mi svi, i stari i mlađi, dobro smo znali, da je ta nepresušiva energija,

koja je tražila red, disciplinu i pravo drugarstvo, bila uvijek stvarna, opravdana i na mjestu. I svi smo joj se dobrovoljno pokoravali. A pokoravali smo se tim rade, jer smo znali, da se iza one uzdignute šake i stroge spoljašnosti, koja je tražila red i u vidu imala samo dobro, plemenito i pristojno, krije jedna dobra drugarska duša, koja će se malo kasnije raznježiti do pjesničke ekstaze. Trebalo ga je samo vidjeti u planini, u intimnom i manjem krugu svojih prijatelja i saradnika! Bili su to, valjda, njegovi najljepši časovi života.

Prirodno je i razumljivo, da je on svoje najvedrije časove provozljavao u prirodi, u planini, koju je volio ljubavlju fanatičara, a služio joj pobožnošću svećenika. On je daleko bolje od svih nas poznavao njen život i prošlost, ljepote, otkrivao njene tajne, razumio

Prof. U. Giometta govori..

njen govor, a u njenom bijesu nije gledao strahotu, i od straha se sklanjao, nego komponentu onog prirodnog ritma, poslije kojeg će nastupiti mir i vedrina.

Pred tri godine, jedne jesenje večeri, u skloništu na Kamešnici, koje nosi njegovo ime, u društvu s njime i sa čuvarom Stipanom provživio sam nekoliko strašnih sati: kiša je lijevala kao iz kabla, gromovi su upravo jedan za drugim pucali, grmljavina se jezivo odbijala o gudure. Stipan je smirenošću fataliste seljaka blizu peći sagnuo glavu prema koljenima, dok sam se ja, gradski i od prirode još mnogo udaljen čovjek, stisnuo od straha u kutu, čekajući kod svakog bljeska na konac. Naš blagopokojni pretsjednik, bez trunka straha, miran i spokojan, sa nekim blaženim i pobožnim osmjehom, kod prozora, kao da je prisustvovao izvađanju jedne snažne simfonije, koja ti iz duše govori i u srce dira.

U kratko, on se je u planini nalazio u svom elementu, ona je bila za njega najsnažnija zbirka pjesama, najbolje muzičko klasično djelo, najsavršenija slika, kakovu kist slikara nije naslikao ni dlijeto kipa para isklesalo. Do u sitnice je poznavao čari i ljepote prirode. Kako li bi bio samo znatiželjan, kada je novajlije u planini vodio onim mjestima, sa kojih pucaju najlepši vidici, da vidi kako će na njih djelovati sve ono što slovo ne može da opiše a kist da reproducira. Koliko li bi bilo njegovo zadovoljstvo, kad bi opazio njihovo ushićenje i snebivanje. U tim časovima i on je s njima jednako uživao.

Tko živi u neprestanom dodiru sa prirodom, jednostavno, prirodno i otvoreno se izražava. Mi stanovnici grada i daleko od prirode, ne znamo najvećim se dijelom tako jednostavno i prirodno izražavati, nās seljak ne razumije, tudi smo mu i daleki. Govor našeg druga predsjednika seljaci su uvijek dobro razumijevali, volili su ga slušati premda je često u njemu bilo gorkih riječi i prebacivanja. Nete su riječi bile riječi prijatelja, otvorene, iskrene i izrečene u namjeri da seljaku koriste i pomognu. To ni najmanje nije smetalo, da im je on, kao nitko od nas, bio bliz, i kad bi što trebali, otvoreno su se i bez sustezanja obraćali svom »profešuru«, jer su bili uvjereni da ih nitko kao on ne će razumjeti, savjetovati i pomoći.

Bio je stoga iskren i spontan onaj plač, kad su seljaci doznali za njegovu iznenadnu i tragičnu smrt! Isto tako i pijetet, koji su iskazali, napustivši u znak žalosti i dubokog poštovanja svoj posao, spremajući se, da sve što može hodati dode na njegov sprovod. A drug nam je Oraš, sedmicu dana kasnije kazao, da plač i žalost u selu još uvijek traje. I da ih je obradovala vijest, kada su dočuli da su njegovi Mosoraši poveli akciju, da ga sahrane negdje na najljepšem i njemu najmilijem mjestu u krilu Mosora. Izjavili su otvoreno i spontano ovi većinom siromašni seljaci, u čijim selima vlada vječna nestaćica, da će svaki od njih obraditi po koju besplatnu nadnicu, pa bilo to kod Sv. Luke, Zlatne Jame ili Vidilice, pa makar i u živcu kamenu isklesati grob svom »profešuru«, kao najboljem i najzaslužnijem od svojih, a njima najbližem, te ga tako srcu za uvijek blizu privinuti i na njegov grob hodočastiti. Sva su to mesta među najljepšima na Mosoru, a srcu našeg pok. predsjednika bila tjesno prirasla, sa kojih je on često s ushićenjem promatrao prirodu oko sebe.

Ovaj zavjet i iskrena žalost seljaka je monumentum aere perennius našem nezaboravnom drugu predsjedniku, jer dolazi iz priprosta i poštena srca, a i nije svakdanji slučaj, tim više jer se radi o jednom građaninu, vrlo skromnom, kakav je bio naš dragi pokojnik.

Znali su dobro seljaci, koliko on voli njihov i svoj Mosor. I mi smo to dobro znali. Nije bilo skoro dana da o Mosoru s njim nismo govorili, sastajući se u večer kod druga Marija.

I danas, drugovi i drugarice, sigurno bi se tamo s njime još sa-stajali, da nije bilo onog fatalnog pada, i to baš na njegovom Mosoru, ravno pred godinu dana. Zašto sudbina, dragi druže, tog vrućeg dana nije Tvoje korake skrenula smjerom, kojim smo pošli mi ostali, nego si krenuo besputnim, teškim gromačama, kojima ni stado ni čobanin nikada ne prolazi. Kada smo prispjeli u Klis, ostali su naši drugovi pošli na tvrđavu, dok smo mi dvojica ostali dolje u blizini ceste. Od silne vrućine, koju si tog dana pretrpio, izgledao si crn kao zemlja. Bio si i izmučen od prepaćenog napora. Tko je u tom času mogao pomišljati, da će posljedice toga izleta za Tebe biti tako strašne. Malo poslije nastupile su posljedice i ti si satrven klonuo, upravo kao onaj bor kod crkve »Gospe u borima«. Nisi potpuno podlegao, jer su i Tebe zadržali u životu ostaci Tvojih životnih žila, kojima Te priroda bila poput snažnog hrasta bogato obdarila. Ostao si kao i onaj bor nagnut, sa jednim dijelom pretrganih žila. Nastojao si svim silama da se uspraviš u svoj prvašnji uspravni stav. I konačno, svi smo mi držali da si se dobrano uspravio. I Ti si sam vjerovao da Ti je bolje i da već možeš polako u svoju dragu planinu.

Tako smo se pred tri mjeseca prvi put poslije njegove bolesti uputili s njime u planinu. Penjali smo se najstrmijim putem sa stanice Kaštel-Stari na Biranj. Išao je ispočetka oprezno i polako, ne htijući se previše izlagati naporima. To je trajalo kratko vrijeme: u njemu se probudio stari planinar i srce mu nije dalo da zaostaje, nego se je hitrije koraka vinuo kao smjeli orao uz strmine i među prvima došao do crkvice na vrhu.

Još nekoliko puta bio je s nama u planini.

Poslije nenadane gripe povratila su se njegova stradanja od posljedice pada. Tužio nam se neprestano, a u časovima gotovo zdvajao. Tješili smo ga, kako smo najbolje znali, sokolili ga i uvjeravali, da će sve to proći. Ta nije on jedini, govorili smo mu, koji je na sličan način bolovao, pak je poslije ozdravio.

I došao je kobni četvrtak 27 travnja.

Nitko, ni u snu nije od nas dolazio na pomisao, da bi se moglo nešto takova desiti.

Slomljena smo ga srca ispratili, i njemu, najboljem i najzaslužnijem medju nama, odali počasti, koje smo nastojali da izvršimo u skladu sa njegovim posljednjim željama i sa željama izraženim od njega za vedrih mu dana. Naša je sveta dužnost da ono što se ima još izvršiti, izvršimo najvećom spremnošću do u sitnice.

Predsjedniku „Mosora” prof. U. Girometti in memoriam

Dr. Mihovil Abramić

non omnis moriar...

Horac, carm. III 30, 6

Kada smo prvi put iza tragicne smrti našega pretsjednika došli u naš lijepi dom na Mosoru, sve nam je izgledalo strašno prazno i tužno, čak ni prostrana veranda, inače svojim obilatim svjetlom svima toliko simpatična, nije nam mogla dati ono vedro i spokojno raspoloženje, kao ranije prigodom svakog posjeta. Štaviše i nebo, kao da je razumjelo naše osjećaje, pokrivalo se sad gustom maglom, sad brzim raskidanim oblacima, iz kojih je na prekide padala lagana, tužna kišica. Obično čovjek nalazi odjek veselja ili tuge, koju u svojem srcu nosi, u vanjskom svijetu, u okolini svoga djelokruga; ali kadkada zbilja nam se čini da čitava priroda spontano učestvuje u našim radostima, još češće i jače nažalost u našim bolovima. Tako je bilo i one prve svibanjske nedjelje, druge iza nenadane smrti profesora Giromette!

Od šumskog dana prošle jeseni prof. Girometta nije više bio na Mosoru, gdje je inače, prije onog nesretnog pada i njegovih kobnih posljedica, tako često i tako rado boravio. Tek sada smo ustanovali žalosnu činjenicu duge njegove odsutnosti, tek sada uočili krutu istinu da mu je teško bilo poći u planinu, dok ga je mučila bolest, a možda više nego bolest strašna duševna borba, o kojoj nije htio nikomu ništa kazati.

Još dugo vremena naše će društvo bolno osjećati prazninu, koju nam ostavi naš pretsjednik svojim odlaskom. Utjehu moramo tražiti i naći ćemo u velikoj baštini materijalne i moralne naravi, koju nam je on povjerio još za svoga života. Non omnis moriar — »neću umrijeti čitav« mogao je sa pjesnikom i prof. Girometta da ponosno kaže o sebi »dobar dio mojih djela preživjeti će me«. Do kasnih dana će svjedočiti o njegovoj neumornoj djelatnosti Prirodoslovni muzej i Zoološki vrtić na Marjanu, sve što je u relativno kratko vrijeme podigao i stvorio na Mosoru, na Kamešnici i Vidovoj Gori ili što je preudesio i uredio na Cincaru, Vagnju, pod Kunjevodom i u Vranjačkoj špilji. Bezdvоjbenо оvi planinski objekti, domovi i skloništa predstavljaju za naše društvo dragocjeno imanje i svaki planinar i ljubitelj prirode, kada ih posjeti, uvijek će se sa zahvalnošću sjećati njihovog utemeljitelja.

Ali društvo duguje prof. Girometti još druga velika dobra idealne, etičke naravi i neprolazne vrijednosti. On je umio usaditi u srca svojih učenika i mladih sljedbenika ljubav za Božiju prostranu

prirodu i u tom osjetljivom rasadniku njegovati ovu krasnu biljku do potpunog razvijanja. On je znao i kod odraslih i kod postarijih drugova probuditi zanimanje za planinu upozorivši ih na ljepote planine i na zdravlje te na duševne užitke, koje pruža boravak na planini.

Kod nas u Dalmaciji malo i slabo je razvijena planinarska svijest. Do nedavno bio je neznatan broj onih, kojima je boravak u prirodi, penjanje na visine, disanje planinskog zraka bila nutarnja duševna potreba i koji su znali cijeniti ove užitke. Koliko puta na ekskurzijama planinare seljaci, koji nas još ne znaju, čudom nas

Jedan karakterističan stav ...

pitaju da li smo Česi ili Slovenci; izgleda im nevjerojatno da mogu i njihovi najbliži zemljaci biti također turiste ili planinari.

Sistematskim, dobro promišljenim i ustrajnim radom pošlo je prof. Girometti za rukom da postigne preokret u tom pogledu. Najprije je sakupljaо oko sebe malenu četu »jamara«, kojom se dao na istraživanje podzemnog dijela našeg raznolikog krasa, zatim organizirao lakše i malo teže ekskurzije sa svojim đacima i napokon osnovao podružnicu Hrv. planinarskog društva »Mosor« ili ispravnije on je preuzeo vodstvo tog društva i otvorio mu je puteve u novi život. Odlične vrline i sposobnosti njegove jake ličnosti i individualnosti, koja se odrazivala u oštrim crtama njegove lijepe kao iz bronce ljevanje glave, bile su malne uvijek jamstvo za siguran uspjeh. Prija-

teljskom pažnjom i ljubaznom susretljivošću prema svakomu ali najviše prema slabijima i još nevještima, stekao si je simpatiju svih planinara. Kada su ga nastavničke dužnosti spriječavale da lično učestvuje na ekskurzijama, davao je svoje preporuke i upute zamjeniku ili vodiču puta i često je do kasne noći čekao na povratak planinara, samo da se lično uvjeri da je sve išlo dobro bez najmanje smetnje i da su se svi povratili veseli i zadovoljni.

Napose treba istaći njegovu lijepu i jaku sposobnost da održi disciplinu, što je preuvjet i velika dobit za svaki sustavni rad. Iz dobre, neprisilne discipline razvija se spontano pojam autoriteta, koji je jedan od najvažnijih faktora za svako društvo. Gdje vlada autoritet i disciplina, svaki pothvat lakše uspjeva, budući da su sve sile harmonično složene i dirigovane u pravcu željenog cilja. Stoga nekoliko puta su se pokoravali svojevoljno Giromettinoj odluci i stariji drugovi, akoprem su imali različite poglede na stanovite probleme, a to iz uvjerenja da je za društvo veća korist ako vlada autoritet nego da u neslozi prodre neznatno bolji prijedlog ili zgodniji zaključak!

Redovitim priređivanjem predavanja i referata nesamo iz područja planinarstva, već iz geografije, geologije, prirodoslovnih znanosti te sličnih disciplina, dalje iz higijene, čak iz historije umjetnosti želio je Girometta dati svojim planinarima zgodne informacije o sveopćoj kulturi. Za ovakva predavanja angažovao bi naš predsjednik odlične stručnjake, odaziv je bio vrlo dobar; ali najbrojnije održao je on sam, osobito kroz minulu zimu, kada se sav bio posvetio isključivo omladini, kao da je predosjećao da će se skoro rastati od svojih najmlađih prijatelja. Giromettina očinska briga za planinarski naraštaj je vrlo lijepa, plemenita i simpatična pojавa njegova karaktera. Omladinskoj sekciјi povjerio je isključivo sklonište pod Kunjvodom (t. zv. lugarnicu) da ona tamo slobodno sama vlada, da se vježba u redu i u disciplini. Kao dobar pedagog uvažio je prirodni zakon da se srećna i aktivna budućnost našega društva i našega planinarskog pokreta može izgraditi samo na zdravoj i discipliniranoj omladini, koja se mora prije naučiti poslušnosti da može jednog dana pravedno zapovijedati. Omladina društva Mosora duguje stoga pokojnomu prof. Girometti osobitu zahvalnost. Najljepše će se odužiti njegovoj uspomeni ako bude radila po uputama i željama pokojnika; tako će sebi i društvu obezbjediti sve to bolji razvitak i nove uspjehe.

I seljačkom svijetu je Girometta bio dobar prijatelj. To je najbolje dokazao u nekim godinama crne nevolje, kada su inicijativom »Mosora« planinari dijelili i hrane i odjeće, koliko su bili mogli pribaviti od ljudi dobra srca.

Pokojnik je planinare smatrao nekom vrsti spone između grada i sela. Doista rijetko tko od građanstva ulazi tako često u seljačke kolibe našega krša i pozna nevolje seljaka tako dobro kao planinari. Priprosta seljačka duša je vrlo osjetljiva i neće zaboraviti što duguje čovjeku koji je prema selu obuzet iskrenim prijateljstvom. Lijep dokaz o tome dali su seljaci Gornjega Sitna na prvi dan Duhova, kada su pred crkvicom Sv. Luke uz veliko učešće naroda i planinara priredili prostu, ali potresnu komemoraciju pokojnomu profesoru.

Prof. Girometta je na trostrukom polju razvijao svoju aktivnu djelatnost: kao nastavnik na srednjoj školi, kao ravnatelj muzeja u prirodoslovnim zbirkama i zoološkom vrtiću na Marjanu, kao predsjednik »Mosora« na širokom području planinarstva. Nema sumnje da je vršio prvu i drugu dužnost najsavjesnije, uvijek svijestan svoje teške odgovornosti, ali držim da je svoju dušu i svoju ljubav unosio u rad za »Mosor«. Taj rad nije bio lak, zahtijevao je mnogo idealizma, altruizma i naporne ustrajnosti. Onaj koji registrira kroniku našega društva i koji će pisati historijat naših lijepih planinarskih kuća i skloništa, taj ne može a da ne zabilježi velike zapreke i poteškoće, nesamo finansijske naravi, koje su morale biti savladane više ili manje svaki put, za svaki pojedini objekat. Girometta je svaki put izvojšio pobjedu!

Za svoj trud i za svoje brige Girometta nije očekivao nikakovih nagrada ili priznanja. U konstatnom napredovanju društva nalazio je najveće zadovoljstvo. Radovalo ga je uvijek, kada je imao dokaza da »Mosor« uživa ugled, simpatije i priznanje u građanstvu Splita i kod vlasti. Valjda je bio jedan od najsretnijih dana njegova života, kada je mogao položiti kamen temeljac za prvu planinarsku kuću u Dalmaciji, za doista krasni dom na Mosoru, kada je, okružen svojim planinarama i seljacima okolnih sela, koji su ovu svečanost povećali svojim historijskim barjacima, u svom pozdravnom govoru mogao ponosno naglasiti da je postignut jedan veliki uspjeh, koji mora da bude predznak i a u s p i c i u m za još ljepšu budućnost.

Girometta je radio marljivo kao mrav, neumorno i ustrajno sve do smrti. Ako si je dozvoljavao malo odmora i počinka, tražio ga je u planini u nazužem krugu prijatelja i dobrih drugova. Ovdje daleko od svih nevolja »procul negotii« našao bi ono vedro, mirno i sretno duševno raspoloženje, koje grčki filozofi tako zgodno uspoređuju sa tišinom na širokom moru. Njegovo preobraženo lice, mirni pogled njegovih očiju i lagani osmjeh okolo ustiju bili su vanjski izraz duševne nutarnje sreće i dokaz da se u tim trenucima dobro osjećao kao planinar i kao — čovjek. Slava mu!

Prof. U. Girometta kao prirodoslovac

Dr. Tonko Šoljan

»Può diventare infedele alle scienze naturali chi le ha coltivate collo scopo di ammazzare il tempo o di conquistare una posizione nella società. Per coloro che veramente sono animati dalla sacra scintilla, il libro della Natura non si chiude mai.« (Raffaele Issel, 1918).

»Prirodnim se znanostima može iznevjeriti onaj, koji ih je gajio sa namjerom da utuče vrijeme ili da steče neki društveni položaj. Za one, koji su doista nadahnuti svetom iskrom, knjiga se Prirode nikad ne zatvara.«

Povežimo ove jednostavne i lijepе riječi uz ličnost pokojnog prof. Giromette i osjetit ćemo na jednom snažnom primjeru njihovu istinitost. Zar bi se inače dala shvatiti onakva ljubav, kakvu je pokojnik prema prirodi gajio, onakva aktivnost, kakvu je u njoj razvio i uspjesi, što ih je u njoj i za nju postigao? Očito je da nikakva materijalna nagrada ne bi bila kadra izbiti iz čovjeka da u tom smislu toliko od sebe dade, koliko je dao pok. Girometta. Priroda onoga koji je pozna — a tko je pozna, taj je i voli — nagrađuje na svoj poseban, samo njoj svojstven, posve osebujan način, sladi i raskošniji od ma koje ljudske nagrade, a inače nerazumljiv onima, koji nisu nadahnuti onom svetom iskrom ili bolje strašću da u njoj žive, da je ispituju i upoznaju. Pravi, rođeni prirodoslovac voli prirodu i svoj predmet iskreno i strastveno i redovno je altruista. On je nemiran i nezadovoljan, ako užitke, što mu ih priroda pruža povjeravanjem čarobnih svojih tajna, nema s kim da dijeli. Nije stoga čudo, ako on spontano ide ususret bližnjima otvorena srca u želji da i njih usreći istim užicima, pak zato rado i oduševljeno piše i govori o svom predmetu, riječ mu je snažna i uvjerljiva, pak nađe i sljedbenikā. Ako je još takav prirodoslovac sposoban da prirodu shvati i sa poetske strane, a usto je još i čovjek akcije, on tako svestran i potpun postaje blagodat za svoju okolinu. Da je Girometta bio čovjek izrazito takvih kvaliteta, očito je svakome, koji ga je poznavao, a o tome govore i sami slijedeći goli i letimični podaci o njegovu životu i radu.

Girometta, rođeni Splitčanin (16 VII 1883), nakon što je završio Osnovnu školu i Veliku realku u Splitu te apsolvirao prirodopis kao glavni, a fiziku i geografiju kao sporedni predmet na sveučilištu u Beču 1908 godine, vraća se opet u Split i nastupa službu na splitskoj Velikoj realci već u školskoj godini 1908/1909.

U školskoj godini 1911/1912 izvješće je sa Dr. Ramirom Bujasom u izvještaju Velike realke o učeničkoj špiljarskoj sek-

ciji, što su je na toj školi, po podacima samog pokojnika, osnovala ova dvojica već 1909 godine, i koja pod njihovim vodstvom aktivno radi na ispitivanju špilja srednje dalmatinskog krša, a opskrbljena je u tu svrhu već i nužnom aparaturom. Same školske godine 1911/1912 pregledala je sekcija 44 špilje (pećine i jame) zašavši u njih ukupno 57 puta. Tu se već počinje isticati rad Giromette na istraživanju špilja dalmatinskog krša, koji je i kasnije nastavio i njegovao i smatrao uvijek najobljubljenijim poglavljem svog stručnog zanimanja. Školske godine 1912/1913 bude Girometta premješten na Klasičnu gimnaziju, gdje — podučavajući povremeno i na Reformnoj ženskoj gimnaziji — ostaje u službi do svoje smrti.

Prof. Girometta na djelu pošumljivanja krša (Prvi »šumski dan« na Vidovoj Gori)

Svi koji znadu za njegov nastavnički rad, u prvom redu njegovi kolege i brojni njegovi bivši učenici, smatrali su ga upravo savršenim nastavnikom, divili su mu se i voljeli ga. Jer nije on bio samo vrstan poznavalac svog predmeta i odličan govornik, nego i predan i odan mladeži, kojoj je posvećivao pored svojih školskih satova i svoje slobodno vrijeme, organizirajući brojne nadasve poučne ekskurzije po kopnu i po moru, održavajući joj i posebna neobično zanimljiva predavanja iz prirodnih znanosti, iz turistike, sporta, higijene, sastavljujući za nju i posvećujući joj brošure, uvodeći je prosto u život i spremajući je za životnu borbu, koja je čeka.

Niti mjesac dana nakon njegove smrti umro je (23 V 1939) i drugi jedan produktivni splitski prirodoslovac, bivši nastavnik Velike realke u Splitu prof. Rikard Gasperini. Već nešto prije svjetskog rata poklanja prof. Gasperini svoju bogatu zbirku fosila splitskoj Gradskoj biblioteci u želji da ona bude prva jezgra za osnivanje

budućeg prirodoslovnog muzeja u Splitu. Nakon rata pak umro je u Splitu strastveni sabirač i poznavalac kukaca Dr. E. Karaman, pak je njegova udovica ponudila na prodaju njegovu veliku zbirku od više desetaka hiljada komada dalmatinskih kornjaša. Nastojanjem g. prof. Dušana Mangera, direktora splitske Ženske realne gimnazije i Gradske biblioteke, gradska je općina kupila tu lijepu zbirku pak je time gradu Splitu bio osiguran i drugi ugaoni kamen za njegov budući prirodoslovni muzej. Zauzimanjem tadašnjeg načelnika g. Dra Ive Tarta glia taj je muzej i ostvaren 1924 godine i smješten najprije u nekoliko dvorana Općinskog doma. Čitav pripremni i organizatori rad osnivanja tog muzeja, kao i njegova uprava, spontano su bili povjereni prof. Girometti, koji se svojim dotadašnjim radom bio već dovoljno legitimirao. On je, kako se i očekivalo — u razmjeru sa raspoloživim sredstvima, a našavši i saradnike* — povjerenu mu zadaću proveo u život na potpuno zadovoljstvo i zadužio tako grad Split kao osnivač Prirodoslovnog muzeja, koji je kasnije premješten iz Općinskog doma u zgradu bivšeg restauranta na prvom vrhu Marjana i otvoren javnosti 5. IV 1926 g. — Iz praktičkih razloga — kako to navodi sam pokojnik — »eda interes za muzej bude veći i trajniji«, osnovao je do muzeja 1926 godine i Zoološki vrtić uz izdašnu saradnju svog dobrog druga g. Ruda Marki, koji je poklonio i prvi nekoliko životinja za tu novu ustanovu, da nakon toga uslijede mnogobrojni pokloni i potpore najprije predsjednika društva »Marjan« g. Dra Jakše Račića, pak mnogih drugih dobrotvora. — Međutim, nemirni duh prof. Giromette kopka i dalje tog stvaraoca i uskoro, 1928 god. osniva on uz muzej još i mali Morski akvarij od devet bazena (po nacrtima gg. arh. Kodla, koje je ostvario ing. L. Manola). Ovo je nakon rata prvi javni morski akvarij u državi, dok su prije rata prvi naš morski akvarij na istoj osnovi bili izveli u Zagrebu sveučilišni profesori Dr. Lazar Car i Dr. Jovan Hadži 1910/11 god.

Naučni i prosvjetni rad pok. prof. Giromette došao je do izražaja i u njegovim publikacijama, kod kojih se često gubi oštra granica između stručne rasprave i popularnog članka, zato što je svoje znanstvene rasprave pisao čedno, neobično jednostavnim i svakome pristupačnim stilom, a s druge strane sasvim popularne članke obično upotpunjivao i originalnim opažanjima. Nadam se da slijedeći popis, sastavljen doduše u prekratkom vremenu, sadrži sve njegove znanstvene radove i barem većinu njegovih važnijih popularnih članaka, koje je i potpisao. Osim nekoliko iznimaka — koje

* Među njima isticali su se požrtvovnošću g. Pavao Radić, učitelj, g. Petar Novak, entomolog, prof. M. Marjetić i g. Rudi Marki.

sam kao takve i označio — sve sam te njegove publikacije i vidi. * Za svaku ljubeznu nadopunu slijedeće liste biti će od srca zahvalan.

Rasprave i članci pretežno prirodoslovnog sadržaja:

Špiljarski odio i njegov rad školske godine 1911-1912. — (Napisao Dr. R. Bujas i U. Girometta, štampano u Izvještaju c. k. Velike realke u Splitu za šk. god. 1911-1912).

Osobine špiljske faune. — (Program c. k. Velike gimnazije u Splitu za šk. god. 1912-1913).

Fauna nekojih špilja i bezdanica (jamâ) srednje Dalmacije. — (Program c. k. Velike gimnazije u Splitu za šk. god. 1912-1913).

Fauna cavernarum Dalmatiae. Prilog poznavanju troglobijske i troglofilne faune Dalmacije uz geomorfološke bilješke o istraženim špiljama i jamama. — (Program c. k. Velike gimnazije u Splitu za šk. god. 1913-1914).

Mlađe u borbi za život. — (Split 1920, navedeno tek po bilješkama samog pokojnika bez oznake u kojem je časopisu prvotno štampano).

Dijete u borbi za život. — („Novo Doba“, Split... Na novinskom izresku sa tim člankom nije naveden datum).

Listajući moje speleološke bilješke. — („Novo Doba“, Split 27 i 30 I i 1 II 1932).

Troglobijska (špiljska) fauna. — („Novo Doba“, Split 15 IV 1922).

Priroda Marjana (Geologija, flora i fauna). — (U knjizi „Marjan“ od I. De lalle i U. Giromette, Zagreb 1923).

Stratigrafija Dalmacije. — (Split 1923, navedeno tek po bilješkama samog pokojnika bez oznake u kojem je časopisu bilo štampano).

Grapčeva špilja na otoku Hvaru. — („Novo Doba“, Split 30 V 1923).

Jame i pećine srednje Dalmacije. — („Glasnik Geografskog društva u Beogradu“, 9/1924). — Ovaj je rad i sam pokojnik smatrao svojim najjačim originalnim djelom. U znak priznanja pok. Prof. Dr. Jovan Cvijić bio mu ga je nagradio lijepom navčanom nagradom.

O potresima (posebno o potresima u Dalmaciji). — („Novo Doba“, Split 5 II 1924).

Još o potresima u Dalmaciji. — („Novo Doba“, Split 22 II 1924).

O svjetlucanju mora. — („Novo Doba“, Split 15 III 1925).

Vranjača. — („Hrvatski Planinar“, Zagreb 1926/3 i „Novo Doba“, Split 6 i 7 III 1926).

Otvorne životinje. — (Split 1927, izdanje HPD „Mosor“, preštampano iz „Novo Doba“, Split 21 IV 1927).

Ledenice u srednjo-dalmatinskom kršu. — („Hrvatski Planinar“, Zagreb 1927/7).

Kako da uščuvam i usavršim zdravlje? (Posvećeno školskoj omladini). — (Split 1927, izdanje HPD „Mosor“, iz brošure se ne vidi u kojem je časopisu prvotno štampano).

O morskom planktonu (predavanje). — („Novo Doba“, Split 3 X 1927).

Srudonosne Promine. — („Novo Doba“, Split 28 IV 1928).

Ptice Jadranskog Mora I, II. — („Jadranska Straža“, Split god. 6/1928).

* Nisam dospio da potražim eventualne njegove članke u splitskoj „Jadranskoj Pošti“ — odnosno „Jadranskom Dnevniku“ (sadašnjem „Hrvatskom Glasniku“).

Morfološke i genetičke osobine Vranjače. Troglobijska i troglofilna fauna Vranjače. — (Split 1929, izdanje HPD „Mosor“ u brošuri „Vranjača“, iz brošure se ne vidi u kojem je časopisu prvotno štampano).

Vranjača. — („Novo Doba“, Split 16 XI 1929 i „Hrvatski Planinar“, Zagreb 1930/1 „Još o Vranjači“).

U razgovoru s fragmentom zemljane posude. — Važni prehistorijski nalazi u Vranjači. — („Novo Doba“, Split 29 I 1930).

Ein Wunder des dalmatinischen Karstes: Die Vranjača Grotten. — („Jugoslavija — Jugoslawenski turizam“, Split 1930/2).

Mosor planina (Orografija i geologija, hidrografija, flora i fauna, turizam). — („Hrvatski Planinar“, Zagreb 1930/3).

Morska fauna u izgradnji planina (litosfere). — (Split 1930, izdanje HPD „Mosor“, posebni otisak iz splitskog „Novo Doba“ 24 XII 1930).

Po hridinastim obalama Jadrana. — („Novo Doba“, Split 4 IV 1931).

Jame i pećine primorskog krša (predavanje). — („Novo Doba“, Split 5 XII 1931 i „Hrvatski Planinar“, Zagreb 1932/1).

Život u svemiru. — („Novo Doba“, Split 26 III 1932).

Život našega Jadrana. — (Split 1933, Pomorska biblioteka Jadranske Straže, knjiga II).

Majstорије зеленог raslinja — Biokemička razmatranja. — („Nove Doba“, Split 15 IV 1933).

Nesavjesno uništavanje ribe dinamitom. — („Novo Doba“, Split 5 X 1933).

Životinje koje izumiru (predavanje). — („Novo Doba“, Split 17 XI 1933).

Svjetlucanje u moru („Novo Doba“, Split 25 XII 1933).

Meteorološki odnosi u pećinama i jamama. — („Novo Doba“, Split 25 XII 1934 i „Hrvatski Planinar“, Zagreb 1935/2).

Špiljski nalazi u srednjoj Dalmaciji. — („Hrvatski Planinar“, Zagreb 1935/10 i 11).

Iz hemičkog ratovanja kod životinja. — („Novo Doba“, Split 25 XII 1935).

O bezobzirnom uništavanju dalmatinske prirode. — („Jadranski Dnevnik“, Split 28 XII 1935 i „Hrvatski Planinar“, Zagreb 1936/2).

Flora otoka Brača. — („Novo Doba“, Split na Uskrs 1936).

Makrokosmos i mikrokosmos. — („Novo Doba“, Split na Božić 1937).

Kao osnivač i ravnatelj Prirodoslovnog muzeja, Zoo-vrtića i Morskog akvarija piše među ostalim:

Sabirimo za gradski Prirodopisni muzej! (Upute). — („Novo Doba“, Split 19 II 1924).

Gradski Prirodoslovni muzej i Zoološki vrtić u Splitu. — („Jadranska Straža“, Split 1926/5).

Dvije nove kulturne ustanove. — („Novo Doba“, Split — interview 1928).

Morski akvarij na Marjanu. — („Novo Doba“, Split 22 I 1927).

Vivarij i Zoološki vrt u Splitu (Vodič). — Split 1928, preštampano iz „Novo Doba“, Split 31 XII 1927 (Biološke crtice).

Kutić morskog carstva na Marjanu. — („Novo Doba“, Split 13 IV 1929).

Razvoj kulturnih ustanova na Marjanu. — („Novo Doba“, Split — interview 31 XII 1930). Itd.

U niz njegovih znanstvenih članaka idu i njegove stručne polemike, u koje se upuštao uvijek iz čistog uvjerenja, iz objek-

tivnih i altruističkih motiva, radi bistrenja pojmove i da koristi opće korisnoj stvari. Tako n. pr.:

Bioško-oceanografska stanica u Splitu. — („Novo Doba“, Split 8 X 1927).

Još o Bioško-oceanografskoj stanici u Splitu. — („Novo Doba“, Split 5 XI 1927).

Oceanografski institut na Jadranu. — („Novo Doba“, Split 11 VII 1926).

Pod Dugopoljem ima veliko obilje vode, ali ona teče veoma duboko. — („Novo Doba“, Split 1 X 1933).

Podzemne vode otoka Visa... u fantaziji rabdomanata. — („Novo Doba“, Split 17 i 18 X 1933).

Neuspješno traženje vode po našem kršu. — („Novo Doba“, Split 30 X 1933).

Izjava prof. Giromette i prof. Margetića povodom nekih tvrdnja g. Mihailovića (o potresu na otoku Hvaru). („Novosti“, Zagreb 7 VIII 1937).

Više članaka o tom predmetu u „Novo Doba“ — Split.

Brošure i članci pretežno planinarskog sadržaja:

Planinarstvo u krasu. — (Split, 1922).

Sa splitskim „Stegom“ po mučkoj krajini. — („Novo Doba“, Split 18 i 19 I 1923).

Splitski Steg po tužnoj Zagori. („Novo Doba“, Split 23 II 1923).

Preko Troglava na Staretinu i Golju planinu. — („Novo Doba“, Split 9 VII 1927).

O markaciji planinskih oputina u primorskom kršu. — (Split 1927, izdanje HPD „Mosor“, preštampano iz „Novo Doba“, Split 10 IX 1927).

Splitski planinari na Cincar-planini. — („Novo Doba“, Split 27 VIII 1927 i „Hrvatski Planinar“, Zagreb 1927/9-10 „Ekskurzija HPD „Mosor“ na Cincar-planinu“).

HPD „Mosor“ pred gradnjom svoga doma u centralnom Mosoru. — („Novo Doba“, Split 19 XI 1927).

Planinarski pabirci. — („Novo Doba“, Split 16 i 24 XII 1927, 10 i 21 I 25 II i 3 III 1928).

Za unapređenje turizma u Dalmaciji — Uloga školske mладеžи. — (Split 1928, izdanje HPD „Mosor“ ?, preštampano iz „Novo Doba“, Split 24 XII 1927).

Po bilu Kozjaka planine. — („Novo Doba“, Split 18 I 1928).

Šator planina. — („Hrvatski Planinar“, Zagreb 1928/5-6 i „Novo Doba“, Split 16 VII 1928 „Splitski planinari na šator-planini“).

Splitski planinari na Biokovu planini. — („Novo Doba“, Split 25 V 1929).

Vranjača. — („Novo Doba“, Split 16 XI 1929).

Božićnica Mosoraša. — („Novo Doba“, Split 30 XII 1929).

Vranjača — nova turistička atrakcija splitske okolice. — („Novo Doba“, Split 9 I 1930).

Kroz bosanske prašume. — („Novo Doba“, Split 19 VII 1930 i „Hrvatski Planinar“, Zagreb 1930).

„Mosoraši“ na Cincar-planini. — („Novo Doba“, Split 2 VII 1932).

Čari Velebita. — („Hrvatski Planinar“, Zagreb 1932).

Na biokovskom Sv. Juri. — („Novo Doba“, Split 21 V. 1932).

Velikom Pašklenicom na Vaganski vrh. — (Split 1932, izdanje HPD „Mosor“ preštampano i „Novo Doba“, Split 1 X 1932 i „Hrvatski Planinar“ Zagreb 1933/3).

O zimskom sportu. — (»Novo Doba«, Split 20 I 1933).

Turizam biokovskog područja. — (»Novo Doba«, Split 15 i 16 V 1934 i »Hrvatski Planinar«, Zagreb 1934/7-8).

Sa ekskurzije HPD »Mosor« na Prenj planinu. — (»Novo Doba«, Split 17 VII 1934).

Šatorsko jezero. — (»Hrvatski Planinar«, Zagreb 1935/6).

Pogibli i nezgode planinarenja (s osobitim obzirom na Dinarske planine). — (»Hrvatski Planinar«, Zagreb 1935/7-8).

HPD »Mosor« na otoku Braču. — (»Jadranski Dnevnik«, Split 18 IV 1936).

Ljepote otoka Brača. — (»Novo Doba«, Split na Uskrs 1936 i »Hrvatski Planinar«, Zagreb 1936/9).

Vidova Gora na otoku Braču. — (»Hrvatski Planinar«, Zagreb 1936/5).

Kroz planine zapadne Bosne. — (»Novo Doba«, Split na Božić 1936 i »Hrvatski Planinar«, Zagreb 1937/2, 3 i 4).

Na čvrsnici planini. — (»Hrvatski Planinar«, Zagreb 1936/11 i 12 i »Novo Doba«, Split . . .).

Mosoraši na Treskavici planini. — (»Novo Doba«, Split 21 i 30 VIII 1937).

Turizam mosorskog područja. — (»Novo Doba«, Split . . .).

Međutim se prof. Giometta ne zadovoljava spomenutim svojim plodnim radom u školi, pri spomenutim gradskim kulturnim ustanovama i kroz štampu. On popularizira prirodne znanosti i životu riječju, održavajući u Splitu mnoga javna predavanja, u prvom redu iz područja prirodopisa i planinarstva. Njegova su predavanja uvijek brojno posjećena, jer su uz pouku pretstavljala uzorne primjere govorničke vještine samog predavača, koga se slušalo s užitkom.

Ali u uvjerenju da se priroda može valjano upoznati samo u izravnom i uskom kontaktu s njom samom i da je život u slobodnoj prirodi izvor tjelesnog i duševnog zdravlja i harmonije, te očita potreba savremenog gradskog čovjeka, on se, kao altruista, ne zadovoljava da je sam uživa i iskoristiće. On nalazi u planinarstvu moćno oruđe da i mase predobije i privuče u prirodu i daje se, uz izdašnu pomoć vrijednih suradnika, na organizaciju planinarstva u jednoj sredini, gdje nisu postojali nikakvi preuvjeti za to: ni tradicija, ni poznавање stvari, ni shvaćanje, pa čak ni sklonost. U njemu se međutim usredotočila najsretnija kombinacija svojstava: prirodoslovca-planinara-organizatora i uspjeh nije ni na tom polju izostao. Splitski »Mosor« postaje pod njegovim vodstvom u kratko vrijeme najaktivnija podružnica najjače naše planinarske organizacije »Hrvatskog planinarskog društva u Zagrebu«. Planinarski domovi počinju prosto nicati ili iz drugih nadleštava padati u ruke »Mosoru« da ih uredi, preudesi i dotjera: Dom Kraljice Marije na Mosoru, Dom na Vagnju, Sklonište prof. Giomette na Kamenšnici, Sklonište pod planinom Cincarom, Sklonište na Vidovoj Gori na Braču, Sklonište pod Kunjevodom na Mosoru, pak Vidilica na Kamenšnici, te Vidilica prof. Giomette na Mosoru itd.

Ali njega i njegove saradnike svaki put je u srcu zaboljelo, kad god su morali gledati kako se naša prirodna blaga ruše i pljačkaju, u prvom redu njegove drage špilje i naše oskudne primorske šume, koje su danas nažalost spale na nekoliko rijetkih oaza. Slijedi odmah akcija, a dijelom i uspjeh. Čarobnu pećinu Vranjaču kod sela Kotlenice (28 km od Splita) uspjelo je »Mosorašima«, inicijativom i zauzimanjem člana g. Rade Mikačića, uzeti u zakup i time sačuvati od rušenja, te urediti tako da bude lako pristupačna općinstvu (15 XII 1929 god.).

Da se pak i zadnji ostaci naših dalmatinskih šumasačuvaju od pustošenja i uništenja, poduzima prof. Girometta bezbroj intervencija kod vlasti, ali nažalost ne uvijek sa dovoljno realnih uspjeha. Nato »Mosor« privremeno sam postavlja i plaća lugara na Kamenšnici da tu pokuša spasiti zadnju veću šumu srednje Dalmacije ili barem usporiti njenu propast. Vapi i grozi se ujedno kroz javnu štampu, upire prstom na krivce, optužuje. Istodobno pak prof. Girometta sa članom »Mosora« g. Albertom Seitz-om poduzima akciju za ponovno pošumljivanje krša, a da tu akciju i naglassi i da joj dade zamaha, organizira od 1929 godine unapred t. zv. Šumske dane, u koje članovi »Mosora«, pozivajući u pomoć svoje prijatelje, školsku omladinu i seljake, nastoje da propagandom, agitacijom i demonstrativnim sađenjem mladica povrate kršu zeleni plašt, koji mu je bio uzet.

Međutim nije nikakvo čudo da čovjeka njegova srca nije ostavila indiferentna ni bijeda, u kojoj živi jadni naš zapušteni seljak dalmatinske Zagore, kroz koju su ga vodili putevi u prirodu i s kojim je dolazio u doticaj. I tu Girometta neizbjježivo reagira akcijom Stijega skauta, pak »Mosora«, kojom uspijeva da sabere mnogo odijela, obuće, hrane i na stotine hiljada dinara kao pomoć dalmatinskoj Zagori, a posebno opet za zagorsku siročad. Njemu na čast osnovali su njegovi »Mosoraši« nakon njegove smrti i permanentni »Humani fond prof. Giromette za pomaganje seoske sirotinje«, koji su svojim doprinosima obdarili mnogi prijatelji i štovatelji pokojnikovi u počast drage uspomene na njega.

Ali srce prof. Giromette nije otvoreno samo bijednicima, nego i svakome dobrom čovjeku, koji je ustrebao njegovu pomoć, u prvom pak redu stručnom kolegi prirodoslovcu i planinaru. Poznato je koliko je susretljivosti pokazao, te vremenama i trudom žrtvovao prirodoslovima, profesorima i studentima naših i stranih sveučilišta, koji su posjećivali Split i njegovu okolicu u svrhu prirodoslovnih studija, jer u više je slučajeva i dnevna štampa naša i strana donijela javne zahvale za pomoć koju im je ukazao (n. pr. Prof. Dra. O. Storch-a za bečke sveučilištarce 1928 god. i 1929 god., pak pok.

Prof. Dr. G. Grimpe za leipziške sveučilištarce 1929 god., pak Dra K. Priemel-a, direktora Zoološkog vrta i akvarija u Frankfurtu a/M — svi u splitskom »Novo Doba« itd.). Spremno je pružio svoju saradnju i komisiji članova naših dviju Akademija pri stvaranju odluke o izboru grada, u kojem će se izgraditi Oceanografski institut, a upuštao se i u javne polemike za tezu da se iz stručnih razloga taj zavod gradi u Splitu. I svakom pojedinom prirodoslovcu, domaćem i stranom, izlazio je uvijek ususret kolikogod je mogao, po samim njegovim riječima, nekad i previše, ali uvijek samo iz iskrenih i idealnih pobuda, pak mu se — kao svakom idealisti i altruistu — više puta dogodilo da ga je poneko i prosto iskoristio. (Nije tek slučaj da je i njegov fatalni pad u planini uslijedio pri lovу jednog guštera, za kojeg mu se neko bio preporučio, jer takve je usluge on često činio). Pratio je pri istraživanju dalmatinskog krša i pok. Prof. Dra J. Cvijića, koji je glavni njegov naučni rad o špiljama stampao u beogradskom Glasniku Geografskog društva i nagradio mu ga u znak priznanja.

Bio je član više stručnih društava, kao: Primorskog prirodoslovnog društva u Splitu, član i tajnik društva »Marjan«, a doživio je i priznanja. Bio je naime izabran članom dopisnikom Zoološkog društva u Beču i Geografskog društva u Beogradu, počasnim članom središnjice Hrvatskog planinarskog društva u Zagrebu i Stijega izvidnika i planinki u Splitu, te dugogodišnjim presjednikom splitske podružnice HPD »Mosor«, kojoj je ostao na čelu sve do smrti. Primio je orden sv. Save IV stepena. — Godine 1913 našao je u špilji Vranjači novu vrstu slijepog pauka, koju je Prof. Kulczynski opisao u »Anzeiger der Krakauer Akademie der Wissenschaften« i posvetio njemu nazvavši je *Stalita Giromettti*.

Umro je rođeni i oduševljeni prirodoslovac, pedagog, planinar i ujedno pjesnički nastrojena duša, a svakako čovjek velika srca, koji je radom zadužio svoj grad Split i njegovu šиру okolicu. Svojim dragim prirodnim naukama nije se iznevjerio sve do smrti, jer ih nije gajio sa svrhom da utuče vrijeme niti da steče neki društveni položaj. Bio je doista nadahnut svetom iskrom, pak mu se zato knjiga Prirode i nije nikada zatvorila.

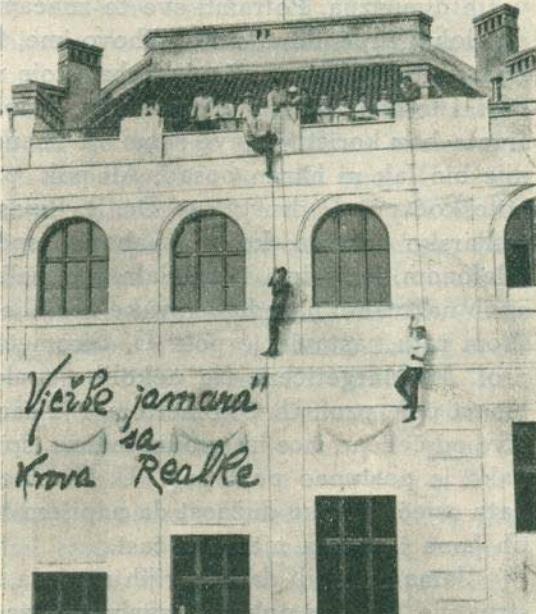

Prof. U. Girometta kao speleolog

Dr. Ivo Rubić

Pokojni prof. U. Girometta bio je prirodoslovac u najširem smislu riječi. On se zanimalo svim granama prirodnih nauka: geologijom, paleontologijom, problemima krša, botanikom, zoologijom i hidrografijom. Iz svake je ove široke grane on zahvatio po koji problem i obradio ga. Na obrađivanje ovih problema nukala ga je velika ljubav prema prirodi i iskustvo, koje je stekao na nebrojenim ekskurzijama. Nakon svršenih studija u Beču došao je u Split kao nastavnik u

1910

Vježbe splitskih jamara sa krova
realke u Splitu god. 1910.

realku god. 1908. Trideset punih godina je dakle radio u Splitu. Nema čovjeka, koji je tako dobro poznavao osobito srednju Dalmaciju i zapadnu Bosnu kao on. Svake nedjelje, svakog sveca i blagdana, svakog praznika je bio vani, u prirodi, na ekskurziji po moru ili po planinama. Šteta što on nije zabilježio u svom dnevniku, kud je sve hodao. Ali bliži njegovi prijatelji mogu posvjedočiti da nema sela, staje, stana, katuna u planini, otočića i grebena, lučice, u kojoj on nije bio, i to ne jedanput, već više puta. Na žalost iz tog silnog iskustva, iz tog ogromnog znanja niklo je tek malo čisto znanstvenih rasprava. Više ih je nastalo popularnog karaktera.

Hodajući tako po najzabitnijim i najmanje poznatim krajevima našeg srednjodalmatinskog krša pok. prof. U. Girometu je uvijek interesirao problem krša sa svim svojim površinskim i podzemnim, malim i velikim formama. On je znao, da su A. Penck, O. Maull i načito J. Cvijić napisali lijepih radova o morfologiji i problemima našeg krša, ali su ti radovi bili pretežno generalni. Trebalо je specijalnih studija. Najinteresantnije je svakako ispitivati u kršu one prelazne forme, koje nas sa površine uvode u podzemlje, a koje su nastale djelovanjem vode. Onaj dio vode, koji ponire, stvara doćiće i dôce, vrtače, japage, bogodole i kotlove, pa onda snježnice, ledenice, ponore te jame i pećine. Njihov postanak, dubina i razvoj zavisi o temeljnici vodi. Ako je nepropustljivi sloj vode bliže površini, sve te podzemne i prelazne forme od površine u dubinu su plitke, malene i slabo razvijene i obratno, ako se on nalazi duboko, sve te forme su većih dimenzija. Potražiti sve te značajnije forme u srednjoj Dalmaciji, lokalizirati ih, utvrditi njihovo ime, formu, značaj, poći u carstvo podzemlja, gdje po pričanju baba, stoje vukodlaci i vile, strašila i zli dusi, i to gdje nitko nije dosada bio, izložiti se ogromnim pogibeljima života bez koristi i slave samo za znanost, za istraživanje istine, to nije bio lak ni haran posao. Ali pok. profesor nije zastao pred tim poteškoćama. U društvu sa Dr. R. Bujasom prije rata osnovao je on špiljarsko društvo, koje je nabavilo specijalne ljestve, opskrbilo se telefonom, fenjerima i specijalnim odijelima. Ovi su »jamari« — tako su ih nazivali u narodu — svake nedjelje bili vani u prirodi. Po svjetskom ratu nastavio je pok. U. Girometta istraživati naše pećine sa prof. M. Margetićem. Na nekoliko speleoloških ekskurzija sam i ja bio sa pok. prof. U. Giromettom, i ja sam nosio kao gimnazijalac ljestve od čelične žice na svojim leđima, spuštao sam se u pećine i video kako je postupao pok. prof. U. Girometta kod istraživanja pećina. Zato osjećam neku dužnost da napišem nekoliko redaka o ispitivanju tih jama i pećina njemu u čast.

Jamari su bili đaci starijih razreda, njih 8—10, jače fizičke konstrukcije, koji su pokazali zanimanje za tu granu prirodne znanosti. Obično se islo vani u prirodu svake nedjelje. Radi jama nije se nikad gubilo školu. Islo se kolima ili željeznicom do najbliže tačke, povelo bi se iz sela seljaka da pokaže lokalitet pećine. On bi obično putem ispričao sve što se u selu priča o jami. Kad bi došli na teren, pok. U. Girometta bi izvadio aneroid hipsometar, konstatirao bi nadmorskiju visinu, zabilježio bi relativnu visinu, ako je bila pećina nad susjednim poljem, razgledao bi upadanje slojeva i pokušao narisati profil, da označi tektoniku tog kraja, koji bi unio mnogo svjetla u razmišljanje o postanku i obliku dotične pećine. Onda bi se na jednom kopcu privezao uteg da se izmjeri dubina pećine, pa bi se lagano spuštale žične stepenice. One bi se dobro utvrđile, nakon čega bi se

obično on prvi spremao za spuštanje. Opasao bi se kožnatim pojasmom i konopom, uzeo bi acetilensku svjetiljku, a električnu bi objesio o zapučak haljetka da svijetli pri silazu, na glavu bi postavio čeličnu kacigu, da ne bi kamenje, koje se odronjavalo palo na glavu. Ako je pećina bila dublja, uzeo bi telefon sobom, obukao bi specijalne papuče sa džonovima od užeta, uzeo bi neku sisaljku za usisavanje špiljskih kukaca, termometar, busolu i onda bi se vrlo lagano počeo spuštati. Činilo nam se kao da se ronilac spušta u dubinu mora. Za njim bi išli drugi. Osobito su čuvari morali paziti na konop, koji ga je držao, na ljestve da ne popuste, na telefonske vijesti. Otkrivati novi podzemni svijet, u kome vlada tama i vлага, nije bilo lako. Katkad je taj put bio pun grozota, a katkad divan i čaroban. Takvo čudo od ljepote ukazalo se osobito pok. profesoru, kad je prvi put ubacio svjetlo u pećinu Vranjače i u pećinu kod Okruga, gdje su stalaktiti i stalagmiti izgradili vanredne ljepote. Ali ne samo te pećine, već i mnoge druge. Nakon otkrića forma silazili su lagano i drugi »jamari« pa je započinjalo istraživanje: kao mjerjenje, utvrđivanje oblika, mjerjenje temperature, lovljenje kukaca, do potrebe i iskapanje urušnog materijala da se istraže zoološki i eventualno preistorički nalazi. Skoro dvadeset godina je pok. prof. U. Girometta istraživao pećine srednje Dalmacije. O svakoj je pravio bilješke, koje je publicirao u dnevnim splitskim novinama, u stručnim časopisima, u godišnjim izvještajima splitske realke i klasične gimnazije, u specijalnim malim knjižicama (kao ona o Vranjači). Mimo tog speleološkog materijala neće moći proći nijedan speleolog srednje Dalmacije, koji bude produžio rad pok. prof. U. Giromette. Kao poskupac svih tih njegovih speleoloških radova i ujedno najopširnija i najbolja radnja o speleologiji Srednje Dalmacije je ona pok. prof. U. Giromette, koja nosi naslov »Ja me i pećine srednje Dalmacije« (»Glasnik geografskog društva — Beograd« sv. 9, god. 1923 str. 95—120). U toj radnji raspravlja pisac najprije o broju i ovisnosti jama o dijaklazama, o kutu naklona, o nadmorskoj visini; zatim govori o morfološkim osobinama jama, i napokon o genetičkim osobinama jama. Slijedi onda popis jama i pećina srednje Dalmacije uz fizičko-geografske i tehničke napomene i to najprije kopnene Dalmacije: Mosora, Sinjske Krajine, Osoja, Kozjaka i Opor-planine, pa Lećevičke krajine; okolice Trogira i Zadvarja, Mučke krajine; općine Makarske i Gradca (Primorskog Biokova); Vrličke Krajine, Imotske Krajine; onda slijedi opis otočne Dalmacije: Brača, Šolte, Čiova, Hvara, Korčule, Visa i Biševa. U sve je nabrojio i opisao glavna svojstva 472 špilja. Dakle oko 500 pećina srednje Dalmacije je pok. prof. U. Girometta naveo i opisao samo sa malo rečenica. Ova je radnja putokaz u speleologiju srednje Dalmacije. Ona je pokazala bogatstvo naše speleologije. Da je, kojom srećom, opširno opisao, na-

crtao i detaljno prikazao pok. prof. U. Girometta svaku ovu pećinu, bili bi dobili monumentalno djelo, kojim bi on bio znatno više zadužio našu znanost. I kao što su Talijani izdali za Istru krasno djelo pod naslovom: »Due mila grotte«, u kojemu je opisana čitava speleologija Istre; kao što je slovensko »Društvo za raziskovanje jam u Ljubljani« obradilo i izdalo »Županovu jamu« od Dr. V. Bohinca (Geografski vestnik 1926. II godište), tako bi trebalo obraditi svih ovih 500 jama i pećina, da dobijemo potpuni i krasni prikaz speleologije srednje Dalmacije. Ali ta će zadača čekati nove generacije, koje će morati pristupiti detaljnou i monografskom proučavanju problema krša jedne planine. U tim će studijama biti uključeni i speleološki prikazi.

Pok. prof. U. Girometta je bio đak one starije škole, koja je voljela dati generalni i tek mjestimice specijalni pregled jednog problema, dok nova generacija učenjaka ide za detaljnim studijama, u kojima će temeljito iscrpsti čitav sadržaj jednog problema. Zato će trebati monografije o kršu pojedinih naših planina. Te će monografije korigirati i popuniti ove generalne studije starije generacije naših naučenjaka.

Iz specijalnog proučavanja nekih pećina pok. prof. U. Girometta je iznio na svijetlo veliki i vrijedni materijal. U stotinama pećina je najradije studirao njihovu faunu, koju je opisao u raspravi: »Fauna cavernum Dalmatiae«. (Program V. Gimnazije u Splitu 1913—14). U toj raspravi je prikazao jednog pauka, koji je do tada u nauci bio nepoznat, a dobio je ime: Stalita Giromettai. Iz tih pećina je iznio pok. prof. U. Girometta entomološke, paleontoške i preistorijske nalaze, koji se nalaze u prirodoslovnom muzeju u Splitu. Nalazi iz bakrenog doba, koje je on našao u pećini Pothumcima kod Unešića, koštane breče, zubi izumrlog diluvijalnog medvjeda iz naših planina, sve su to dragocjeni materijal, kojim je on donio novih dokaza i time osvjetlio preistoriju Dalmacije pomoću proučavanja speleologije. On je držao, da će »speleološki rad... pridonijeti obilne koristi ne samo na znanstvenom polju, već i ekonomskom boljitu kršovitim, bezvodnim dalmatinskim krajeva, jer se problem snabdijevanja vodom tih krajeva može da racionalno riješi jedino istraživanjem jama, pećina i podzemnoga tijeka kraških voda, a nipošto gradnjom umjetnih čatrna, koje ne odgovaraju ni kvantitativno ni higijenski potrebama krševite kopnene ni otočke Dalmacije«. U speleologiji je dakle pok. prof. U. Girometta tražio ne samo rješavanje čistih znanstvenih, već i praktičnih problema. Ta je nota pratila cijeli njegov život: znanost je gledao uvesti u praksu, a praktični život rasvijetliti znanosću. Nitko dakle prije njega, nitko dosada poslije njega, nitko kao on nije posvetio 20 godina svog života speleologiji srednje Dalmacije. Pored drugih problema, koji su ga zanimali, nijedan nije tako volio kao ovaj speleološki. Stoga je on izabrao za

svoj pseudonim naziv: spelaeus, pod kojim nalazimo mnoštvo članaka i člančića u mjesnim dnevnicima. Radi toga rada neki su ga smatrali katkad čudakom. Ali to njega nije smetalo. On je ostao postojan u rješavanju svoga speleološkog zadatka i dao je dragocjenih podataka i materijala, na kome mu moraju potomci biti zahvalni.

Planinarstvo u Dalmaciji i prof. U. Girometta

Boris Regner

Da se ocijeni rad blagopokojnog prof. Umberta Girometta, nije dovoljno imati pred očima ono što je on planinarstvu ostavio. Treba ići dalje i dublje i vidjeti kako je nikla ta njegova ostavština, kako se rodila, kako se razvijala i šta je zapravo značilo pokrenuti planinarski pokret na ovom našem sektoru.

Treba imati na umu, što je značila Dalmacija u ono doba kad je on počeo da djeluje: kakove su bile kulturne i saobraćajne prilike, kakav je bio mentalitet pučanstva po gradovima dalmatinskim, u kojima je jedino trebao i mogao da se rodi i razvije planinarski pokret.

Treba dakle predočiti Dalmaciju iz onoga doba, otprilike pred trideset do četrdeset godina.

Bila je to zemlja potpuno otsječena od svoga zaleda, bez modernih saobraćajnih sredstava, bez željeznice, vezana s ostalim svijetom samo morskim saobraćajnim putevima, dugotrajnim i zaobilaznim, tako da su impulsi izvana dolazili samo rijetko i kasno. Gradovi dalmatinski imali su karakter potpune provincije, periferičnih, pograničnih krajeva. Mentalitet inteligencije bio je činovnički, »beamterski«, ili još uvijek feudalno-plemički, nepokretan, a život njen po sebi vezan na sam grad i na iživljavanje po tradicionalnim trgovima unutar gradskih zidova.

Pa i sama priroda Dalmacije, iako gorovita, ipak nije tako bitno planinska da bi već po sebi uslovljivala razvoj planinarstva, kao n. pr. priroda Slovenije ili slično.

Uzveši u razmatranje ove činjenice čovjek treba da se pita: pa kako je golem morao da bude napor, koji je doveo planinarstvo u Dalmaciji do stepena, na kome je ono danas!?

Razdoblje, koje treba da imamo pred očima, iznosi punih četrdeset godina, i toliko upravo traje napor oko organizovanja planinarstva u ovim krajevima. Ovi pokušaji datiraju dakako ranije nego li se blagopok. prof. Girometta pojavio kao javni radnik, zbog čega se i njegov rad ukazuje kao logična posljedica prilika i razvoja: on je započeto prihvatio i nastavio i, možemo reći, sretno priveo kraju.

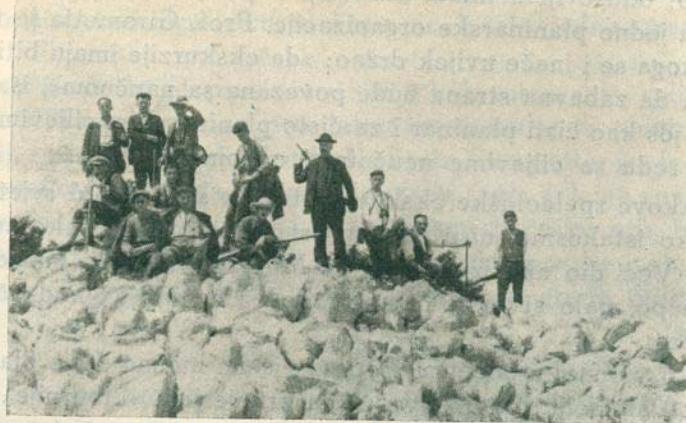
Prvi pokušaj organizovanja planinarstva u Dalmaciji predstavlja osnutak Planinskog turističkog društva »Liburnia« u Zadru godine 1899. Osnovano u tadanjem glavnom gradu pokrajine Dalmacije, to je društvo namjeravalo da svoju djelatnost proširi na cijelu Dalmaciju. Veće aktivnosti (naročito među širokim slojevima) to društvo nije pokazalo, osim što je objavilo nekoliko važnih izdanja na polju planinarske literature iz ovih krajeva (ta izdanja imaju karakter prvi-jenacal).

Prvi je dakle centar, u kome je niknuo pokušaj da se planinarstvo organizuje, bio grad Zadar. Odmah za njim došao je u obzir Split ili bolje (što je začudno) njegova okolica: teritorij nekadašnje kneževine poljičke!

Ekskurzija prof. Giromette na Mosor god. 1923.

Ovaj je pokušaj po sebi interesantan, prvo: jer se ukazuje kao anomalija t. j. ne nastaje u gradskome ambijentu; drugo: ne potiče od građanske inteligencije, već od seoske. Inicijativa dolazi od strane seoskih župnika bivše poljičke republike. Na dan 3. rujna 1908. drži se na Mosor-planini, u tadanjoj šumarskoj kući na Užinskoj Kosi a današnjem skloništu HPD, sjednica »za osnivanje planinsko-turističkog društva »Mosor«. S ove sjednice poslat je brzjavni pozdrav Alfonsu pl. Paviću-Pfauenthalu. U ovome detalju otkrivamo vezu između Planinskog-turističkog društva »Liburnia« u Zadru i Planinskog turističkog društva »Mosor« u Poljicima kod Splita: isti im je inicijator — Alfons Pavić-Pfauenthal, nekadašnji podnamjesnik u Zadru. Osnutak ovih dvaju društava bio je plod općeg nastojanja, koje se u ono doba osjećalo u bivšoj Austro-Ugarskoj monarhiji oko unapređenja

Na vrhu Svilaje god. 1925. (prije osnutka HPD »Mosora«)

turizma. Možemo dakle ova ova društva smatrati u neku ruku osnovanima »odozgo«.

I »Planinsko-turistično društvo Mosor« u Poljicima nije pokazalo naročite vitalnosti. Čitamo u upisnoj knjizi bivše šumarske kuće na Užinskoj Kosi, da se odlučilo bilo »unaprijed redovito svake godine prirediti ovakav izlet« (t. j. izlet na Mosor). Međutim u istoj upisnoj knjizi nalazimo jedan jedini put ubilježen takav godišnji izlet, i to pod datumom 31 kolovoza 1909 g. Ovo nam dovoljno objašnjava karakter ovih dvaju pokušaja: »Liburnije« i »Mosora«. Bili su to pokušaji vrijedni hvale i potrelni, ali sporadični i nisu imali karakter pravog planinarskog pokreta.

Međutim, neovisno od ovih dvaju pokušaja organizacije planinarstva, u samome Splitu tinjao je pomalo planinarski impuls u znamku. Bilo je to otprilike u isto doba, godina 1908 i 1909.

Osjećao se među mlađim svijetom, naročito među đacima sve življi interes za prirodu, za planine. Srednjoškolci organizuju izlete u grupama ili pojedince. Upisna knjiga na Užinskoj Kosi pokazuje u godinama 1908 i 1909 sve više đačkih imenâ, njene stranice nisu više onako prazne kao u razdoblju od 1905 (kad je ustrojena) pa do tada.

Tu se već osjeća blagotvorna ruka prof. Giromette, koji je baš tih godina (1908) postao profesor prirodnih nauka na bivšoj splitskoj Velikoj Realci.

U to razdoblje pada pojava »jamara«. Tim su imenom seljaci splitske okolice okrstili istraživače jama i pećina, koji su u to doba počeli kretati okolicom. U njima treba da potražimo onaj elemenat, iz koga će se kasnije razviti planinari — i prva zasluga prof. Giromette je uprav to što je on prvi počeo da animira i vodi »jamare«, stvarajući tako ono što je, u slučaju »Liburnije« i »Mosora« uprav

manjkalo: oduševljeni mlađi naraštaj, koji će kasnije predstavljati okosnicu jedne planinarske organizacije. Prof. Girometta je tada, po načelu koga se i inače uvijek držao: »da ekskurzije imaju biti vođene na način da zabavna strana bude povezana sa naučnom«, išao u prirodu ne još kao čisti planinar i za čisto planinarskim ciljevima, već u prvoj redu za ciljevima naučnim i odgojnim.

Ovakove speleološke ekskurzije trajale su do pred svjetski rat i one, kako istakosmo, nisu bile svijesno planinarske, iako su to bile defacto. Veći dio njih izvršen je po Mosoru i tako se nužno morala da malo po malo stvori planinarska svijest kod učesnikâ i kod vode.

Kako vidimo, u početku treba da jasno lučimo dvije planinarske akcije u Dalmaciji: organizovanu (na primjerima »Liburnije« i poljičkog »Mosora«) i neorganizovanu-praktičnu, sa još ne čisto razvijenom planinarskom tendencijom (primjer đačkih »jamarskih« ekskurzija prof. Giromette).

Poratno vrijeme donijelo je stapanje ovih dviju paralelnih akcija i konačno njihovo usredotočenje u snažnoj ruci prof. Umberta Giromette.

Uslijed promijenjenih političkih prilika, odmah u prvim poratnim godinama zadarska se »Liburnia« preselila u Split, gdje je djelovala u savezu sa turističkim uredom i faktorima za promicanje turizma, dakle, zadržala je donekle svoj poluzvanični karakter, kakav je u Zadru imala. To je udruženje promijenilo svoje ime u »Dinara«.

U isto vrijeme prof. Girometta djelovao je među splitskim skautima (čime se pokazuje kako je njegova sklonost pripadala omladini i kako se on samo od nje nadao uspjehu), a saradivao je i sa spomenutom »Dinaron«.

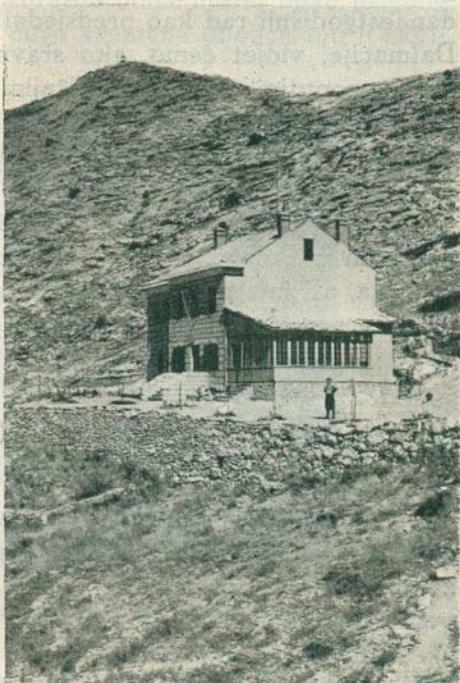
U ovo doba ide prva njegova akcija velikog stila na humanom polju, kad je za oštре zime 1922 godine, sâm, uz pomoć splitskih skauta, organizirao pomoćnu akciju za dalmatinsku Zagoru. Ovo treba spomenuti, jer je ova inicijativa pribavila prof. Girometti onaj ugled i lični prestiž, koji je toliko kasnije koristio planinarskom pokretu.

I tako se približilo vrijeme, kad su prilike bile toliko sazrele da se moglo misliti na jednu ozbiljnu planinarsku akciju: na organizovanje jednog živog i djelatnog planinarskog društva. S jedne strane akcijom prof. Giromette među mlađima probuđena je bila u dovoljnoj mjeri planinarska svijest; s druge strane postojala je ipak kakvatakva organizacijska tradicija i kontinuitet, pa se moglo pomišljati na veću planinarsku organizaciju i treće, u to doba (1925) su se izmjenile saobraćajne prilike u Dalmaciji. Ostvarena je željeznička veza sa Zagrebom: sada se moglo misliti na vezivanje lokalnog pla-

ninarstva sa mrežom planinarskih organizacija u zemlji: sa Hrvatskim planinarskim društvom, u čemu je ležala jedna garancija za uspjeh.

Tako je došlo (4 prosinca 1925 g.) do osnivanja splitske podružnice HPD-a »Mosor«. Ovaj datum značajan je za planinarstvo u Dalmaciji i za rad blagopok. prof. Umberta Girometta, jer je on samo u krilu ovakovog društva mogao da razvije goleme sposobnosti.

Novoosnovanoj podružnici on u prvom početku nije bio predsjednikom, ali je odmah postao duša nove planinarske jedinice. Kao već priznat i uvažavan planinarski autoritet u gradu Splitu (a i u

Dom na Mosoru, otvoren 4. X. 1931.

Dalmaciji), on je brzo morao da stupi u prvi plan. Odmah su mu poverili stručno vodstvo podružnice te on teoretski priprema i vodi prve izlete podružnice Mosor.

Odmah u početku njegov je rad mnogostruk: on djeluje živom i pisanom riječi. Nema sastanka podružnice, na kojem on ne bi bio održao po neko predavanje planinarskog ili naučnog karaktera, nema izleta kome on nije bio organizator ili vođa. Već u početku, kad njegov rad u podružnici nije još bio vodeći već samo savjetodavan, od njega potiču korisne sugestije i inicijative za rad. Prva funkcija, koju je on obnašao unutar podružnice, bila je ona pročelnika izletne sekcije. Godine 1927 prof. U. Girometta postaje podpredsjednik HPD Mosora, a ujedno obnaša dužnost pročelnika »izletne sekcije i sek-

cije za istraživanje kraških pojava«. Na trećoj glavnoj godišnjoj skupštini, dne 20 marta 1928, prof. Girometta izabran je za predsjednika podružnice i tu je dužnost obnašao do dana svoje smrti.

Punih jedanaest godina blagopokojni prof. U. Girometta pokriva je vodeće mjesto u podružnici, a time i jedno od vodećih mesta u planinarstvu Dalmacije. Što je značilo tih jedanaest godina u životu HPD Mosora i u razvoju planinarstva na ovom sektoru, o tom govori njegova planinarska ostavština, njegovo životno djelo. Jer, — bez uveličavanja, — sve ovo što je danas stvoreno na radnom području HPD »Mosora« u Splitu, jest *n j e g o v o d j e l o*: djelo njegove lične energije, plod njegove aktivnosti. A što znači njegov jedanaestgodišnji rad kao predsjednika HPD »Mosora« za planinarstvo Dalmacije, vidjet ćemo, ako sravnimo razdoblje njegova djelovanja sa spomenutim četrdesetgodišnjim naporom na ovome polju. Time će iskočiti intenzivnost i plodnost ovog relativno kratkog stvaračkog perioda prema dugom pripremnom razdoblju, koji mu je prethodio.

Kroz dugi period od 1899 do 1939 godine bilo je na polju planinarskom u Dalmaciji bez sumnje mnogo vrijednih pregalaca i tihih radnika, ali ime prof. U. Giromette nosi punim pravom svjetlo i zasluženo prvenstvo.

Blagoj uspomeni prof. Giromette

Lavoslav Golf

Nakon katastrofe, koja je zadesila Hrvatsko planinarsko društvo podružnicu »Mosor« u Splitu preranim i tragičnim nestankom neprežaljenog njenog pretsjednika prof. Umberta Giromette, ostala je velika praznina, koja će se teško moći ispuniti.

Kao vrijedan i valjan učitelj prirodopisnih nauka on nije svoj rad ograničio na uske granice školskog programa nego je pošao mnogo dalje vodeći svoje đake u prirodu, da ih upozna sa prirodnim krasotama i znamenitostima i da im u mlada srca usadi čuvstvo ljubavi prema prirodi.

Kao osnivač i dugogodišnji pretsjednik bivšeg Planinsko-turističkog društva »Liburnia« u Zadru, ove prve i za dugo vremena jedine organizacije za unapređenje planinarstva i turizma u Dalmaciji, ja sam još mnogo ranije sa velikim interesom i zadovoljstvom pratilo požrtvovni istraživački i propagandistički rad prof. Giromette i sa nasladom čitao njegove mnogobrojne članke o čestim izletima, koje je isti poduzimao sa svojim đacima u svrhu da probudi i razvije njihov interes za prirodu i njezine ljepote, i ako tada taj rad nije imao oblik jedne formalne organizacije.

Članci, koje je naš pokojni Spelaeus (njegov pseudonim) objelodanjivao u javnoj štampi, bili su mi uvijek veoma simpatični.

Prof. Girometta razvijao je svoj rad u srednjoj Dalmaciji sasvim neovisno od rada »Liburnie«, čiji se je rad već od prvog početka protezao na cijelu Dalmaciju, pa i na okolicu Splita, a osobito na Mosor. (»Liburnia« je izdala propagandističku monografiju o Mosoru u tri jezika — hrvatski, talijanski i njemački — sa krasnom panoramom. Autor: Alfons Pavić-Pfauenthal).

Prof. Girometta, žaliboz, nije bio član »Liburnie« ali je ipak neumorno radio u istom pravcu i s istim ciljem, a sa sjajnim uspjehom, pak mi je bilo veoma žao što u predratno doba nisam imao prigode da ga lično upoznam, premda smo dugo vremena obojica bili u škol-

Sklonište prof. Giromette na Kamešnici, otvoreno 23. IX. 1934.

skoj službi: on kao srednjoškolski profesor u Splitu, a ja kao šef bivšeg pokrajinskog školskog vijeća u Zadru.

Do ličnog dodira došlo je istom poslije rata, kada sam se iza aneksije Zadra Kraljevini Italiji morao preseliti u Split kao zamjenik pokrajinskog namjesnika.

Kad smo se upoznali, odmah smo se razumjeli i sporazumjeli o našoj zajedničkoj suradnji na polju planinarstva. Saglasili smo se da se društvo »Liburnia« preseli u Split i fuzioniše sa lokalnim društvom »Mosor«, kojemu je sjedište u selu Sitnom, a presjednik mu je bio don Frane Ivanišević, tadašnji župnik u Jesenicama, koji nam se odmah pridružio. I tako je u proljeću 1925. stvorena nova planinarska organizacija pod imenom Primorsko planinarsko društvo »Dinara« u Splitu.

Planinarska kuća na Vagnju prigodom otvorenja zimi 1936.

Ja sam nastojao i radio oko toga da prof. Girometta kao prokušana mlađa sila bude izabran presjednikom, ali on je to odlučno otklonio i zagovarao da ja budem presjednik, što je i bilo.

Naš zajednički rad nije dugo potrajan, jer se prof. Girometta nije mogao snaći u našem društvu, pak se je pridružio drugoj grupi splitskih planinara, koja je držala da je umjesnije i korisnije združenje sa Hrvatskim planinarskim društvom u Zagrebu, s kojim je prije rata društvo »Liburnia« saradivalo, ali ne kao podružnica nego kao samostalno društvo. Ja sam bio za to da tako i dalje ostane, jer je uži kontakt sa Zagrebom zbog tadašnjih saobraćajnih prilika bio težak, a i zbog našeg geografskog položaja bili su po srijedi naši specijalni interesi.

Kad se je koncem 1925 osnovala sadašnja podružnica »Mosor«, prof. Girometta postao je odmah jednim od najaktivnijih njenih članova.

Ova organizacija mu je valjda bila simpatičnija, jer je imala izrazitiji splitski karakter. Od tada je rad obiju organizacija paralelno tekao, a i ideološki bili smo potpuno saglasni, i za to ovo stanje nipošto nije sa planinarskog gledišta bilo štetno.

Iako nije bilo zajedničkog plana i dogovora o suradnji, ipak su oba društva bez smetnje radila na jednom te istom području, te su često članovi jednog društva učestvovali kod izleta drugog. U pravilniku »Dinare« bio je uopće predviđen potpuni međusobni reciprocit, tako da se članovi jednoga društva mogu smatrati i članovima drugoga društva (član 4 stav 6).

Ja sam pažljivo pratilo zaslužni rad prof. Giromette i sa divljenjem uzimao na znanje, kako se podružnica »Mosor« pod njegovom

upravom brzo i sjajno razvija i napreduje, tako da je u kratko vrijeme osvojila za sebe prvenstvo i vodstvo planinarskog rada u Dalmaciji, zahvaljujući i preko granica bivše pokrajine, osobito osnivanjem planinskih skloništa na Dinarskim planinama i razvojem skijaškog sporta.

Mi smo se sa naše strane divili postignutim uspjesima i napretku i rado prepustali Pokojniku vodstvo, polazeći sa gledišta da nije važno tko radi nego kako radi.

Zato neka milom Pokojniku bude iskrena hvala, sa životom željom, da mu se što skorije nađe dostojan nasljednik, koji će podružnicu »Mosor« održati na sadašnjoj zamjernoj visini i nastaviti rad u duhu pokojnog pretsjednika.

„Mosor“ i prof. Girometta

Frano Ivanišević

Bit će se navršilo punih 30 godina, što se je u Poljicima bilo zasnovalo »Planinsko turističko društvo Mosor«. Tomu pokretu i ja sam sudjelovao, pak hoću da nešto kažem, u koliko me još pamćenje pomaže na pragu duboke starosti.

Potaklo nas je društvo »Marjan« iz Splita. Što su u početku dr. Tudor, a zatim dr. Račić na onom pustošnom, kamenitom zaleđu grada Splita započeli i izveli, zašto da mi ne pokušamo na našoj planini Mosoru u Poljicima? — Ovako se razgovarashmo nas nekoliko prijatelja prirode i prosvjete Poljica. Dobra misao našla je brzo i dobar odjek. Pravilnik je bio već gotov, godine 1910., čini mi se. Već te godine, u ljetu, brojna četa mladih ljubitelja planinskih visina ranim jutro poletila je k Mosoru sa sve četiri strane (iz Splita, iz Solina preko Mravinaca i Kučina, iz Primorja preko Ostroga i Srinjina, iz Srednjih i Gornjih Poljica preko Graca i Ljutog Kamena), dozivajući se iz malih kubura puškarica, koje odjekivahu kroz gudure vratolomne planine. Sjećam se, kao da je danas bilo, onog vedrog jutra kada smo se penjali do Velikog Kabla (1342 m) i na onom širokom horizontu, od Korčule i Visa do Trogira, promatrali našu divnu okolicu. Sjećam se one sjajne večeri, kada smo sa lugarske kuće na Užinskoj Kosi na Mosoru (940 m) palili vatre i pozdravljali daleki Marjan uz veselu popijevku mlađanih uzigrađanih srdaca.

Za četiri godine nosio sam čast i dužnost pretsjednika »Mosora«. Izleti na Mosor sticali su svake godine sve to više prijatelja, dok se godine 1914., nastupom Svjetskoga rata, sav taj zamah nije rasplinuo, svaka akcija zapela, mi prvi pokretači povukli se i raspršili, naše

zaklonište na Užinskoj Kosi predali smo u ruke lugara iz sela Sittogna. Bila je pogibelj, da sve u zametku ne propadne, ali srećom »udar nađe iskru u kamenu«, kako kaže Njegoš. Našao se je mladi profesor Umbert Girometta, koji se je već bio uz dr. Račića na Marjanu prirodi sasvim posvetio.

On je planinarskom pokretu dao novi život i izveo na lјutom kršu Mosora »čudo neviđeno«, tako da je danas planina Mosor postala najomiljelije izletište grada Splita.

Daj mi čovjeka, dat ču ti sve!, govorili su naši stari ljudi. Prof. Girometta bio je čovjek u potpunom smislu riječi. Dosta ga je bilo pogledati i čuti gdje govori. Ne odveć krupan stasom, ali vas kao saliven od čelika. Crnomanjasta lica, sa dva crna pronicava oka, otvorita čela, izrazita slika čovjeka željezne volje, poduzetna duha, smionih odluka, a njegov blagi podsmijeh uz toplinu riječi odavao je dušu, koja odiše plemenitim čuvstvom. Sve što je lijepa, dobra, prosvjetna, napredna, sve se je to u divnoj harmoniji stapalo u njegovom idealu i moralu, a pamet i srce u potpunom suglasju. Koliko je kao stručnjak, istraživatelj prirode uživao u proučavanju mosorskih dubokih jama i špilja, toliko je njegovo milostivo i dobrotvorno srce raslo u njedrima, kada je zalazio u niske seoske kolibice naše siromašne Zagore, da pruži sirotinji čuvstvom evanđeoskog samarijanca koricu hljeba.

Junak je bio na Peru i besjedi. Njegovi članci i opisi iz prirode čitali su se s osobitom nasladom. Od neznatne sitnice znao je u detalje rigoroznom savješću prikazati predmet i istaknuti ljepote, koje nisu svakom prostom oku na dohvatu. Njegove pak konferencije bile su osobito zanimljive, privlačive i nisu nikada zamarale. Imao je vrlo ugodan timbar glasa i način govora, stil slikovit i pun zanosa, tako da je slušaoca uvjeravao u ono o čemu govorи, kao što je i on sâm bio potpuno u to uvjeren. Kako je mislio i osjećao, tako je govorio i pisao.

Umberta Giromettu upoznao sam još godine 1893 na splitskoj pohrvaćenoj gimnaziji, kao vrijedna i marljiva đaka. Pratio sam kasnije drag život njegov, njegov vanredno ekstenzivni i intenzivni rad na Peru i djelu, koji se ne da lako ocijeniti, ali kome se treba diviti, pa je pojmov onaj žalosni duboki dojam što smo osjetili svi mi, koji ga pobliže poznavasmo, kad smo dočuli za njegovu nenadanu smrt.

Žalim takav golem gubitak. Rijetko se rađaju ljudi onakova kalupa, onakova neiscrpiva rada. Njemu sasvim dobro pristaje stih pjesnika s Lovćena: »Imao se rašta i roditi...«

Prof. Girometta i naša omlad. sekcija HPD. „Mosora”

Ljubo Uvodić

Mi smo posljednja generacija, koju je prof. Girometta direktno vodio i odgajao. Mi još možemo sasvim jasno ocijeniti njegov rad, značaj i njegov gubitak.

Nema sumnje da će se, indirektno, njegov uticaj odraziti i na omladini, koja je sada intuitivno jasno osjetila da se je izgubila jedna veličina.

Upoznali smo ga najprije kao profesora. Unosio je u svoja predavanja života i duha. Budio je u nama zanimanje i za najsuhoparnije stvari. Izlagao ih je dajući samoga sebe u svojim riječima. On je bio profesor, za kojega smo govorili da je Čovjek.

Bolje ga poznajemo kao odgajivača naših duša, izgraditelja našega poimanja i usavršitelja našega razuma.

Prije nego je osnovana naša sekcija, postojala su u Splitu dva omladinska planinarska društva: »Kozjak« i »Gora«. Ta su društva osnovana na njegovu inicijativu. Bilo je, naime, raznih zapreka da se osnuje omladinska sekcija. Ali kad je on, poslije mnogih nastojanja, uspio da utemelji našu sekciju, neobično zadovoljan, polagao je sve nade svoje velike duše u nas.

To nam je očitovao u svakoj zгодi.

Toplinom svojega postupanja zaveo je red i poslušnost, probudio je u nama duboko poštovanje i mi smo gledali u njega, kao u nedostizivi ideal. Pretstavio nam se je, kao blagi i brižni otac i takav je ostao do kraja.

Podigao je našu sekciju materijalno i duhovno. Dao nam je na upravu »Sklonište pod Kunjevodom«. To je naše uporište, naša kuća, — i mi se tu najviše osjećamo domaćima. Prihodi od kuće teku u našu blagajnu. Nastrojao je da se održavaju lutrije u korist sekcije i mi smo tím izvanrednim prihodima postali materijalno osigurani.

Naše duhovno izgrađivanje, koje je najznačajniji dio njegova rada među nama, potpomogao je i usavršavao na predavanjima, pri izletima, u ličnom razgovoru i svojim književnim stvarima.

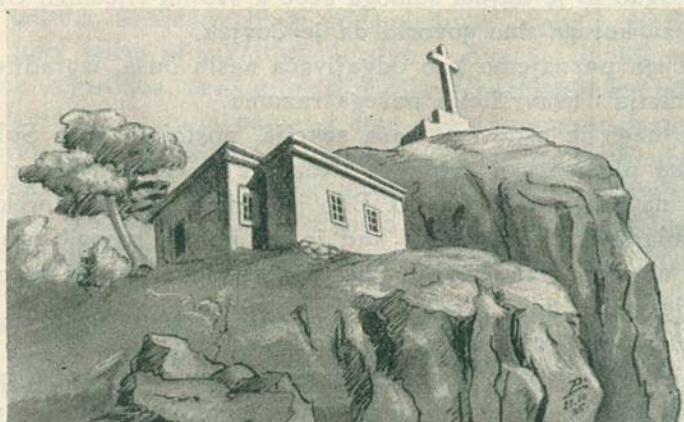
Govorio nam je: »Idite u planinu, u šumu. Bježite iz grada, dok vas nije sasvim savladao. Izadîte iz prašnih, zamagljenih i bučnih ulica, iz ulica bez širokih vidikâ; stupite na staze gorske, uđište čisti zrak, jačajte svoje mišice, upijajte vedrinu nebesku, uživajte u tijini i učite se plemenitosti i drugarstvu. Harmonija i uzvišenost prirode neka vas nauči skladnim i uzvišenim mislima. Kad ste slabî, bolesni ili potišteni, kad vas rane grube riječi i neljudsko postupanje, popnite se visoko u planinu, zadîte u zelenu šumu, ili plovite po prostranstvu

vodâ. Tamo ćete naći snage, zdravlja i vedrine. Naći ćete melem svojim ranama u darežljivim njedrima prirode, koja će na vas blagotvorno djelovati.

A onda se opet vratite među ljudе i budite blagi i snošljivi prema svakomu čovjeku. Poučite ga naukom, koji vam je dala priroda, podignite ga, dajte mu nešto od svojega zdravlja i svježine, pokažite mu put u planinu, ne bi li i on pročitio ljestvu i upoznao sebe.

Zadite u selo, pomozite seljaku i ljubite ga, jer je čišći i bolji i iskreniji od svih ljudi.

Ne ubijajte životinje, jer one su jedina bića, koja ne zavide ni vašoj tuzi ni vašoj sreći.

Sklonište na Vidovoј Gori, otvoreno 18. X. 1937.

Ne uništavajte raslinje gorsko. Ono vas, u jednu ruku, opaja svojim mirisima i koristi svojom ljekovitošću. U drugu ruku, omogućava vam ugodan odmor u svojoj hladovini i pruža toplu vatru u studenim danima. Osobito ti, moja Omladino, ne smiješ uništavati to bilje i stabalje, nego moraš pošumljavati ove naše goleti, gojiti šume, koje će stvarati plodnu zemlju i dati obilan ogrjev našemu seljaku. U tim šumama nastanit će se ptice pjevice, čije će cvrkutanje razgaliti tvoju dušu. Ako tako budeš radila, moja omladino, postat ćeš svijesna da si djelovala za dobro svoga hrvatskoga naroda, da si ga podizala i da si časno izvršila svoju zadaću. Omladino moja, to neka bude tvoj cilj, u tome neka bude tvoja sreća.«

I dok je tako učio, stajao pred nama kao Novi Čovjek. Čvrst kao naša brda, činilo nam se da govori plamenim jezikom gromova — jezikom spoznanja.

Prof. U. Girometta in memoriam

Dr. Smiljana Antunović-Mikačić

Bio si nam učitelj u elanu, u ozbilnjom odnosu prema radu, budeći kod nas prvi interes i ljubav za prirodu. Davao si nam poticaja da svaki od nas tvojih učenika u svom kasnijem životu i radu ponese dio tebe, onog izvansvagdanjeg predanog i ozbiljnog trudbeništva tvoga. Našim raznovrsnim malim uspjesima u zvanju, športu, dnevnom životu bio je trag u oduševljenju, koje si ti razbudio kod nas u prvim godinama našeg školovanja; u danima, kad smo još kao djeca slušali netremice twoju živu riječ, koja nam je otvarala svijetove i budila preglaštašto. Odnos se među nama nije izmijenio ni onda, kad smo nakon završenih studija dolazili opet k tebi, mi ona stara mosoraška garda, koja je pratila začetak tvojih prvih planinarskih nastojanja. Bio si za nas uvijek u distanci učitelja koji je svojim primjerom davao podstrek novim inicijativama i koji je dobrom gestom starijega koji prašta, prelazio preko naših buntovnih, mlađenačkih ispada.

U ambijentu ležerne dokolice našega juga nis je silazio sa puta stege i stroge dužnosti, koju si svojom voljom i energijom sam sebi nametnuo. Bio si od kova onih zanesenjaka koji se nisu izživljavali u dnevnom životu, već u oživotvaranju svojih dalekih sanja i u naporima energije i volje. Bio si od kova onih koji stvaraju i bude nove inicijative. U trajnom naporu energije i volje, ti, koji si toliko shvaćao higijenu tijela, zaboravio si na intelektualnu higijenu vlastitih živaca. Jer svaki grč mišića i nerva uvjetuje labavo stanje otpočinka, svaki rad svoj odmor. Zamenjivao si racionalizaciju svojih snaga, zapostavio malog ličnog čovjeka u sebi, željnog odmora i običnog izživljavanja... Nisi študio sebe ni u jednom naporu i za to ostaćeš za nas uvijek simbol prvog trudbenika i učitelja.

Mi ti svi dugujemo na očinskoj ljubavi i zahvaljujemo ti na njoj. Uz misao o tebi ostaće trajno vezana spomena na naše dječaštvo, zamosno doba mladosti i prvoga rada.

Uz misao o tebi ostaće vezano svako dizanje na daleke vrhove, prostrane horizonte i uzdizanje duha u sfere altruističkog rada i požrtvovanja.

»Novo Doba«

In memoriam † prof. U. Girometta

Dr. F. D. Marušić

Pao je junak visina, nestalo nam je vedrog idealiste, izgubio sam prijatelja! Kad sam ugledao u našem »Novom Doba« njegovu sliku u crnini, suza mi se omakla. Duge godine priateljstva nas vežu. O kako nas svakog dana truje život!

Uzeo je sobom svoju bol i pao se grame života kao ptica, koja nam je pjevala o ljepotama prirode. Bolesni živci, istrošeni na mukotrpnoj njivi ideała bacili su ga u melanholiju, koja samo u smrti nalazi utjehe. On nije bio polovičast, čitav je svoj život dao prirodi, za nju je živio, od nje i u njoj umro.

Njegovo uzvišeno zvanje profesora bilo ga je uzdiglo u najviše sfere čistog idealizma, i to je bilo u njemu veliko i uzvišeno, ali ne profesora gimnazije, već profesora vasiione, profesora neba i zemlje i svega što na svijetu postoji. Bio je duša božja i dobro srce ljudsko. Bio je odani svećenik naših svetinja u visokom

hramu prirode, gdje se goji sveti kult prirodnih ljepota. Za nj. kao za sve dobre, svijet je bio pogan. Život ga je uvrijedio bolešću i on ga je ostavio.

Žalostan sam što ti ni liječnička znanost nije dala lijeka u tvojim goleim duševnim tegobama, već te je pustila smrti da te ona izlijeći. I sad si zdrav, junača moj! Ti si zdrav, a mi smo bolesni i tužni u ovim stranama, punim pustih jada i nevolja ljudi. Svakog dana zalazi sunce u more, a mi u zemlju, ali svaki rastanak je tužan, svaka smrt je bolna.

Planinari su odvažnici, visinari su heroji, osobito oni koji su duševno bogati, jer mudrost nije u rodu sa veseljem. Bol je prisna prijateljica duševne dubine. Melanholija je sestra filozofije. Bezbržnici su radosnici, a pametnjaci su tužnici. Bol je duboka, a radost je površna. Dobro veli Oscar Wilde, da je radost za lijepo tijelo, a bol za lijepu dušu. Zato su duševne dubine pogibeljne kao dubine morske.

Umnici i mislioci su dirlnuti našom teškom sadašnjicom. A Ti si bio uvijek vedar. Samo su Ti duševni oblaci oduzimali radost života. I meni si se tužio, ali nikad nisam ni iz daleka mogao da naslutim da je tvoje stanje tako beznadno. Gorčina je najveća nagrada bogatih duša. Ti joj nisi mogao da odoliš.

Ucvilio si svojim odlaskom čitav jedan kraj, i još si se više uzdigao u svojoj visini. Eno, stari Mosor kao da plače u oblacima što je njegov vitez za uvijek otišao na viši vrh. Više ga nikad vidjeti neće ni ljudi ni planine, guste i puste planine, njegovo daleko gledište i milo plandište pod jelom zelenom. Tamo je on najrađe samovao kad je do brata kamena boravila i sestra voda, i pripovijedao o ljepotam ovog lijepog ali tužnog svijeta. Pomlađeni Marjan izrazuje svu svoju bol i sućut bratu Mosoru i sestri Kamešnici, jer je otišao planinski kralj u kraljevstvo nebeskih planina.

Bio je plemenit kao sunce koje za sirote sja, ljubio je oštiri krš i goli kamen, njegovao je i milovao gladnu zagoru i odrpanog zagorca, kao pravi ljubitelj sirotana i razdavao srca onima, koji su ga najviše trebali.

Mili visinari, dragi planinari, primite moje saučešće duboko. Izgubili ste oca svoga. Izrazujem vam svoju bol u ime Svilaje, Moseća i Promine. Čitava hrvatska planinarska obitelj jadikuje za onim, koji nam je pokazao gdje je najveća ljepota naše mile domovine. Zato će njegovo ime blistati na svim našim planinama i visinama. I tamo treba da dođe njegov lik, da se buduća pokoljenja nauče štovati i častiti one koji su nas iz naših tužnih nizina podigli u visine. On će tako ostati besmrtni planinarski otac. On nas je naučio raditi i ljubiti naše gore i visine, naše krše i planine, naše stijenje i kamenje, naše glavice i brežuljke. Naučio nas je saditi bilje i, zaodjevati golotinju i potpomagati sirotinju. On je zaodjevao kamen zelenilom, a jadne ljudi odijelom, pa je ljudima davao fizičnog kruha i duševne utjehe.

Zato zaodjevajte planine, sadite bilje, jer je i On ljubio mosorsko stijenje i kamenje. Ljubio je mosorsku djecu i ljudе, mlade i stare, kamenare i planinare.

Naši najveći spomenici su naše planine. One su nam uščuvale more, tu našu silnu vodu i slobodu. Naš profesor je bio promicatelj i stvoritelj kulta prirode kod nas. On nas je naučio da ljubimo naše špilje i planine, naše visine i doline, naše kukce i naše ptice, naše zmije i guštere, i da ljubimo sve što je Bog stvorio a priroda tako divno uresila, ali je na nj pala teška tegoba, i njega više među nama nema. Živio je u idealima i umro je za ideale. Njegova otmena duša je kroz život puno trpila, ali njega je ljubila naša mladež i naša stijena i planina. I tako naši najbolji odlaze, jer je žuč života gorka. Bože, budi mu u pomoći!

Danas su naše ravnice tužne a visine još tužnije, jer je bio Bogu ugoden a ljudima mio. Svojim odlaskom sebi je sagradio mir, a nami bol. Bože, daj mu tvoj lijepi mir i vječni pokoj.

»Novo Doba«, 4. V. 1930.

In piam memoriam prof. U. Girometta

Dr. prof. T. Smerdel

Integer vitae scelerisque purus
non eget Mauris iaculis neque arcu
nec venenatis gravida sagittis,

Fusce, pharetra

Horatius (Carm. lib. I, c. XXII.)

I.

Oh, to su stihovi koji su mi došli na pamet, kad sam pročitao vijest o smrti dobrog profesora. Teško je u tim trenucima duboke i osjećajne žalosti za jednim dragim bićem imati dovoljno snage i sposobnosti da se izrazi bar jedan dio onoga lijepoga i uzvišenoga što osjećamo, kad se udubimo u misao da je čovjek, koji je među nama živio, mislio, veselio se i trpio, nestao iz naše sredine, i da nam tada ostaje samo svijetla spomena.

Ovi trenuci su teški i njih doživljuje svaki čovjek, dublje ili plice. Trenuci su teški, ali i puni mističnog, božjeg kliktaja u čovjeku.

Tako sam u ovim prvim proljetnim danima mislio o našoj jadnoj Evropi, o mutnim danima, kad sam čitao o smrti čovjeka koji je toliko volio ljude. Oh! kako je ta međusobna ljubav danas potrebna!

I nesreća mog bivšeg profesora duboko me je ganula. Pomislio sam: — Još jedan od one stare generacije, koja nam je sve od sebe dala! — Još jedan od onih čije je geslo bilo: biti pionir dobra u svojoj sredini i stvarati u dušama i oko njih.

Onda, šta mogu ja o njemu da napišem, kad sam tako slabo poznavao njegovu struku i njegovo naučno djelo!

Ipak, bar malo sam upoznao onaj drugi, recimo bolji dio njegove ličnosti, koji je za mene i bezbrojne njegove učenike, taj bolji etički dio njegovog života, zaista bio jaki svjetionik u olujama života.

Nadam se da će se drugi pozvanići za to sigurno pobrinuti, a pogotovo njegovi planinari, pa će napisati o njemu jednu monografiju sa jednom jasnom portretnom studijom. Potrebno bi bilo da se njegova ličnost i rad osvijetle sa raznih strana. Nećemo valjda dozvoliti da njegov lik zaborave buduće generacije.

Nadam se i vjerujem da će biti napisana dobra i iscrpna monografija o čovjeku koji je »dobru bitku vodio« u svom životu i koji je druge učio da vole planine i visine, čovjeku čije je srce uvijek bilo puno poklika: Gore srca!

Kolikogod osjećam da je ovo par redaka blijedo, da osvijetli njegovu idealnu sliku života i rada, toliko osjećam da su nastali spontano i iskreno, iz pažnje, da iz dubokog poštovanja.

II.

Svi mi iz prvih poslijeratnih generacija znamo što su nam vrijedili satovi prirodopisa u interpretaciji pok. Giromette. Polagao je veliku pažnju na jasnoću i u sitnim pitanjima; nije dozvoljavao da se mnogo frazira, volio je kratak i jasan odgovor. Sve je to bilo u stilu sa njegovim vrlo često marljivo napisanim predavanjima koja su, prema tome, sa planom i znanjem bila spremljena. Možda je upravo dobro što je dugi niz godina taj profesor radio na Klasičnoj gimnaziji, a ne na Realci, budući da mu je duh klasične gimnazije omogućio da baš na njoj, među njenim učenicima, razvije svu svoju težnju da se prirodna pitanja proučavaju u sklopu drugih nauka.

Njegovom djelu nije se moglo podražavati, jer je pok. Girometta unosi cijelog sebe u rad, a to samo mogu veliki idealisti. Biti idealista kao profesor znači imati veliko znanje, a ostati skroman, onda još imati vjeru u druge i u sebe, da će taj rad imati uspjeha.

Ja vjerujem da je pokojni naš profesor imao mnogo gorkih u svom životnom radu, ali je umio da sve poteškoće hrabro podnese i prebrodi elanom jednog rutiniranog planinara.

Tko se od nas ne sjeća njegovih predavanja o seksualnom problemu!

Kako je umio da govori znalački i tečno o jednom problemu koji omladini stvara toliko problema.

Čovjek je njemu kao i njegova duhovna ličnost bio uzvišeno biće, čovjek je, prema njegovim izjavama, zbilja ukras Prirode.

Sjećam se da je za vrijeme jednog predavanja u VI. razr. gimnazije, kad je netko, za vrijeme demonstracije čovječjeg kostura, više od dačke obijesti negoli od želje za znanjem kazao: — Pa Darwin veli da potičemo od majmuna! — Tad je dobrodrušni posmjeh prelio njegovo preplanulo lice i on je skoro tajanstveno odgovorio:

—Nema nitko prava da vrijeđa uspomenu Darvina; treba mnogo čitati i raditi, da bi se shvatile misli a pogotovo djelo Darvinovo — koji je — samo to da vam kažem — bio veoma religiozan čovjek! — Ova izjava bila je fascinirajuća! Sigurno je mnogi od nas kasnije u životu, potaknut ovim primjerom, nastojao da u mnoge probleme biosa i etosa uđe temeljito.

Vjerujem da postoji jedan posebni lik Giomette u anegdotama — lik čovjeka i planinara. Vjerujem da je ovaj čovjek imao divno i plemenito srce i vjerujem da će njegov duhovni lik živjeti vječno u srcima generacija koje je on odgojio. Vjerujem da je to bila rijetko pjesnička duša koja je ljubila samoču i refleksivnost. Sjećam se naših razgovora na Marjanu! Poslije njih ja sam se uvjeravao da njegovo osjećanje prema prirodi nije bio obični senzualizam ili pogansko obožavanje nepoznatih sila, njemu je priroda zbilja bila knjiga otkrovenja.

Onda, tko je u Split — tako lijep i sa kulturno-povjesne i prirodne strane — unio smisao za planine koje jačaju kod omladine idealizam? — Opet profesor Girometta, profesor idealista, koji je bio srasao sa svojim kršom i njegovim ljepotama, taj profesor, ljubitelj krša i njegovih proletarnih oluja i mirisa njegovih planinskih trava u rano ljetno jutro. Oh, taj obožavatelj mora kao harmoničnog dijela krša, taj osamljeni i zanosni marjanski šetač i čežnjar u krvavim jesenjim sutonima, bio je zaista u svim trenucima života pun misli o ljudima i Bogu.

Ave anima pia!

»Novo Doba«

Oče planinaru!

Omladinac Uvodic

Sada si samo moj,
i osjetit će svježinu Tvoje Biti u visinskoj bjelini snijega
misao čitat će Tvoju u plavetilu planinskog neba.
očutit će Tvoj očinski dah u letu gorskih oluja,
i glas će slušati Tvoj u stihijском rušenju brijege,
a svijetlu će Tvoju dušu gledati u sjaju crvenog boga Feba.

U munjama ču spoznati Tvoje misli prodornu snagu,
u čednom raslinju gorskem poniznost pojave Tvoje i Tvojega Duh:
i kada pomoću Tvojom spoznam Prirodu od svega čistu i nagu,
bit ču zadovoljan, i smiren i jak,
al' Ti me obući moraš u bogatstvo svog duševnog ruha,
jer mogu zaći u mrak.

O, kako ču Te sada pročutiti jače na vrletima gorâ
kad Duh Tvoj oživi sve i svugdje budeš sa mnom,
jer prostornu Tvoju Dušu ne sapište tjelesna mòra.

Više čeznuti neću da ugledam pojavu Tvoju,
da osjetim snažnu Ti Dušu u kratkom susretu samo,
svud ču Te sada naći kad uđem u hram-planinu
i bit ćeš moj mrtvi Voda.

TVOJ SIN PLANINAR

»Novo Doba«,

Glasovi štampe

† Prof. Umbert Girometta

Jučer poslije podne prestalo je da kuca jedno veliko i plemenito srce, ugasnuo je život velikog ljubitelja dalmatinskog krša, prestao je da živi veliki prijatelj zagorskog sela: prof. Umbert Girometta.

Prof. Umberta Gromette nema više. Nema više neumornog i žilavog pregaoca na planinarskom polju, čovjeka gvozdene ustrajnosti, energije i ljubavi za sve ono što je u uskoj vezi sa dalmatinskim kršom.

Još jučer u jutro njegovi prijatelji razgovarali su s njim. Istina, tužio se na posljedice koje je na njemu ostavio nesretni pad u planini prošle godine, ali nitko nije mogao ni pomisliti da će prof. Umbert Girometta, čovjek neobične energije, malo kasnije prestati da živi, da će ga na njegovoj omiljenoj klupi na Marjanu naći mrtva.

Sav njegov život ispunjen je blagotvornim djelovanjem na planinarskom, znanstvenom, kulturnom i socijalnom polju. Njegov je život bio pun intenzivnog, marljivog i predanog rada koji je urođio vidnim i bogatim plodom.

Preko 30 godina proučavao je prof. Girometta naš krš. Neka neodoljiva sila vukla ga je na planinske visove i duboke provalije. Iako sin grada, prof. Umbert Girometta je s tijelom i s dušom bio potpuno još od ranog djetinjstva srastao uz planinu i duboko pronikao u njezine tajne. Privlačili su ga vrhunci sa vilinskim vidićima i dubokim provaljama, obale rijeka i more. U podzemlju je otkrivaо nove ljepote i tako bogatio našu znanost novim i mnogim pronašascima. I jedan spiljski kukac, ranije nepoznat, dobio je njegovo ime, ime prof. Giromette, pionira našeg planinarstva, idealnog, kulturnog i socijalnog radnika.

Pred 32 godine prof. Umbert Girometta počeo je u našem gradu odgajati prve naše planinare. Većinom su to bili srednjoškolci, njegovi djaci. Planinarski pokret kod nas je u to doba bio potpuno nepoznat i nailazio je na nerazumjevanje. Planinari su smatrani čudacima i fantastima. U društvu sa još nekim profesorima, osobito sa sveučilišnim prof. Bujasom osnovao je prof. Girometta pri splitskoj velikoj realci

speleološku sekciju, koja je imala za cilj istraživanje jama i pećina dalmatinskog krša. I tako se prof. Girometta uz pomoć školske omladine posvetio potpuno istraživanju i proučavanju fenomena krša. Može se slobodno reći da nitko kao prof. Girometa u sivom i golom dalmatinskom kršu nije mogao naći toliko romantične i ljepote. Njegov znanstveni rad stekao je priznanje i pohvalu znanstvenih krugova a u užem planinarskom smislu glas najzaslužnijeg hrvatskog planinara.....

»Hrvatski Glasnik«, br. 100, 1939.

† Prof. Umbert Girometta

I opet je umro jedan pravednik — *vir iustus*. Umro je smrću koju nije zavrijedio: nenadano, neočekivano i teško. Umro je na Marjanu, gdje je duge godine razvijao svoj znanstveni rad; u prirodi koju je toliko volio; na mjestu gdje je običavao primati u se sunčane zrake, vjerujući da će to umiriti njegove napornim radom izmučene živce. Ali toga sunca, te prirode kao da je bilo odviše u njegovom životu, i možda je on, kao svi pioniri dobre stvari, bio ponešto i žrtva svega toga. Jer, da ulije u druge duše ljubav prema prirodi, on je mislio da na toj ljubavi treba sav da sagori, i kao da mu se činilo da su njegove tjelesne snage jače od onoga krša što ga je za trideset i više godina sa ljubavlju i požrtvovanjem syladavao. Njemu se činilo da je on uvijek onaj negdašnji krepki i zdravi mladič, koji je, pun idealja i pun ljubavi prema prirodi, došao sa univerziteta među splitsku mladež i u prvom redu primjerom svojim počeo da je oduševljava za čisti planinski zrak.

Mladež ga je poslušala, i bezbroj puta polazile su ranim jutrom ekskurzije iz zagušljivog gradskog vazduha na visine Mosora, Kozjaka, Biokova i drugih naših planina. Mladost je uživala u tim svojim izletima, odmarala se. Ali bio je uvijek među njom jedan čovjek kojemu to nije više bio odmor, nego sveta životna dužnost, a dužnost, i kad ju se vrši sa ljubavlju i oduševljenjem, ostavlja ipak svoje duboke brazgotine. Pače baš onda ih naročito ostavlja, jer u oduševljenju čovjek često puta zaboravlja da je duh njegov sapet u krhknom tijelu, i da su sile čovječje odviše slabe a da bi mogle da prkose težinama dugih i trajnih napora.

Prof. Girometta bio je čovjek naročita zdravlja, bio je primjer čilosti i krepčine, ali težine napora kroz duge decenije nisu mogle ipak a da ne podgrizu ono jako tijelo i da ne stvore stanovite sklonosti koje vode preranoj smrti. A došao je k tomu i jedan nesretan pad u planini, od kojega se dana iz usta prof. Giromette, koji je do tada ulijevao vedrinu gdje god je došao, čula stalno bolna riječ tužbe.

Patio je posljednju godinu mnogo, a dijelili smo katkada te njegove patnje skupa s njim svi mi njegovi bliži prijatelji, i teško nam je bilo što smo znali da će naša riječ utjehe biti samo od vrlo kratkog djelovanja.

Jer bolest je bila teška, besanica je bila strahovita, i nije čudo da je to sve prešlo ljudske sile i da se desilo ono što ne bismo bili nikad očekivali.

Prof. Girometta podigao je ruku na sebe. To nije moglo da bude nego u momentu kad više nije vladao sobom, a on je vjerojatno u svojoj jakoj intelektualnosti i u dubokoj autokritici osjećao da će taj teški momenat neodgovornosti jednom nadoći, pa je već za vremena uzeo pero u ruke i rijetkom toplinom duse oprostio se sa svojom obitelju, sa svojim prijateljima.....

»Novo Dobar«